

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Diplomová práce

2020

Anna Fialová

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Recepce díla Jane Austenové v českém prostředí

Diplomová práce

Autor: Bc. Anna Fialová
Studijní program: N7504 – Učitelství pro střední školy
Studijní obor: NSSKCJ – Učitelství pro střední školy – český jazyk a literatura
NSSKON – Učitelství pro střední školy – základy společenských věd
Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Kubanová

Hradec Králové

2020

Zadání diplomové práce

Autor: Anna Fialová
Studium: P18P0880
Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor: Učitelství pro střední školy - český jazyk a literatura, Učitelství pro střední školy - základy společenských věd

Název diplomové práce: **Recepce díla Jane Austenové v českém prostředí**

Název diplomové práce AJ: Reception of Jane Austen's work in a Czech background

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se bude věnovat dílu Jane Austenové, a to především jeho přijetí v českém prostředí a působení na českou literaturu. Úkolem praktické části bude na základě vybraných překladů dílo charakterizovat a následně pozorovat jeho vliv na českou literární scénu jak ve sféře odborné, tak i umělecké. Zohledněn bude rovněž čtenářský ohlas.

AUSTENOVÁ Jane a Charlotte BRONTĚOVÁ: Hledání štěstí (rané a nevydané prózy). Řitka: ČAS, 2010. ČECHOVÁ, Marie: K procesu přijímání textu. In: AUC, -SlavPrag XXXII- (1988), s. 26. HILSKÝ, Martin a kol.: Dějiny anglické literatury. Praha: SPN, 1988. HRBÁČEK, Josef: Recepce textu, jeho analýza a interpretace. In: Naše řeč, ročník 88 (2005), číslo 1, s. 1-8. MILES, Robert: Jane Austenová. Brno: CKD, 2009.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Kubanová

Oponent: doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 14.12.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala (pod vedením Mgr. Kateřiny Kubanové) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Chotěboři dne 25. března 2020

.....

Bc. Anna Fialová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Kateřině Kubanové za odborné vedení mé diplomové práce, za její cenné rady a za čas, který mi věnovala. Rovněž patří velké poděkování mým nejbližším. Především rodičům děkuji za jejich podporu při studiu a za korekturu textu práce.

Anotace

FIALOVÁ, Anna. *Recepce díla Jane Austenové v českém prostředí*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 69 s. Diplomová práce.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Jejím hlavním cílem je pojednat o české recepci díla Jane Austenové, na základě vybraných překladů šesti románů dílo charakterizovat a pozorovat jeho vliv na českou literární scénu především v odborné sféře. Teoretická část obsahuje výklad pojmu recepce, popis tohoto procesu a jeho fází a rovněž vymezení role čtenáře v něm. Jedna kapitola je věnována životopisu Jane Austenové a charakteristice literárního žánru rodinný román (román rodinného života). V praktické části je nejprve shrnut vývoj recepce díla v českém prostředí od 30. let 20. století po současnost. Poté je věnována pozornost dokončeným románům spisovatelky (*Rozum a cit, Pýcha a předsudek, Mansfieldské panství, Emma, Northangerské opatství, Anna Elliotová*). U každého titulu je popsán vznik prvního anglického vydání a jeho děj. Následně se práce zaměřuje na přijetí těchto románů českou odbornou veřejností.

Klíčová slova: recepce, čtenář, Jane Austenová, rodinný román, recenze

Annotation

FIALOVÁ, Anna. *Reception of the Jane Austen's work in czech place*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2020. 69 pp. Diploma Dissertation Degree Thesis.

The thesis is divided into a theoretical and practical part. Its main goal is to introduce the reception of the work of Jane Austen based on the translation of her six novels. Characterize and observe the influence on the Czech literature scene and mainly the professional and scientific part. The theoretical part includes a definition of the word reception, description of this process and its phases and also define the role of the reader. One chapter is devoted to the biography of Jane Austen and the characteristics of the genre domestic novel. The practical part includes a summarization of the evolution of reception in the Czech environment since the 1930s until now. Then we focus on her finished novels (*Sense and Sensibility*, *Pride and Prejudice*, *Mansfield park*, *Emma*, *Northanger Abbey*, *Persuasion*). For each novel, there is also a description of its origin and summary of the plot. It is followed by the reception of each piece by the Czech literary scene.

Keywords: reception, reader, Jane Austen, domestic novel, review

Obsah

1	Úvod.....	10
2	Pojem recepce textu	12
2.1	Text	12
2.2	Autor – text – dílo – příjemce.....	12
2.3	Proces recepce	13
2.3.1	Analýza a interpretace.....	14
3	Role čtenáře	18
4	Jane Austenová	22
4.1	Život.....	22
4.2	Rodinný román	25
5	Vývoj české recepce díla Jane Austenové	26
5.1	Česká recepce díla mezi lety 1932 a 1949	26
5.2	Česká recepce díla mezi lety 1950 a 1979	29
5.3	Česká recepce díla mezi lety 1980 a 1999	32
5.4	Česká recepce díla mezi lety 2000 a 2020	35
6	Rozum a cit.....	40
6.1	Vznik.....	40
6.2	Děj.....	40
6.3	Recepce díla	41
7	Pýcha a předsudek	43
7.1	Vznik.....	43
7.2	Děj.....	43
7.3	Recepce díla	44
8	Mansfieldské panství	47
8.1	Vznik.....	47
8.2	Děj.....	47
8.3	Recepce díla	48
9	Emma	50
9.1	Vznik.....	50
9.2	Děj.....	50
9.3	Recepce díla	51
10	Northangerské opatství.....	53

10.1	Vznik.....	53
10.2	Děj.....	53
10.3	Recepce díla	54
11	Anna Elliotová	56
11.1	Vznik.....	56
11.2	Děj.....	56
11.3	Recepce díla	57
12	Závěr.....	59
13	Seznam literatury a zdrojů	62
	Primární literatura	62
	Sekundární literatura	63
	Elektronické zdroje.....	65
14	Příloha 1: Seznam českých vydání románů Jane Austenové.....	67

1 Úvod

Dílo anglické spisovatelky Jane Austenové je po celém světě považováno za ukázkou dnes již klasické prózy přelomu 18. a 19. století. Čtenář prostřednictvím jejích románů může nahlédnout do tehdejšího života anglické střední a vyšší vrstvy obyvatel. Všechny románové hrdinky jsou natolik podrobně vykreslené, že čtenáři závidí nejen Elizabeth Bennetové její nespoutanost nebo Emmě Woodhousové její hravost, ale i Elinor Dashwoodové její inteligenci a Catherine Morlandové její fantazii. Já sama, protože k této obrovské skupině zejména mladých čtenářek patřím, jsem se rozhodla zkoumat romány a život spisovatelky podrobněji, avšak z jiného úhlu pohledu. V diplomové práci se budu zabývat recepcí díla Jane Austenové v českém prostředí. Zajímá mě totiž, v čem tkví velká obliba jejích šesti dokončených románů. A je pravda, že příběhy vzdálené nám, Čechům, jak časem, tak i místem považujeme za blízké a stále aktuální?

Nejprve bude nutné vymezit samotný pojem literární recepce, popsat její fáze a účastníky celého procesu. Chci se zaměřit především na roli čtenáře, který je v procesu recepce nejpodstatnějším článkem. Dále popíši život Jane Austenové a ne vždy snadnou genezi jejího díla. Stručně charakterizuji žánr rodinný román. V druhé části práce se budu věnovat samotné recepci díla. Nejprve ji chci vymezit z pohledu doby, ve které probíhala, popíši tedy její vývoj. Poté se na recepci budu dívat z hlediska jednotlivých románů. Zde se krátce zmíním o vzniku prvního vydání anglického originálu, poté stručně nastíním děj, nakonec připojím právě ohlas na české překlady.

Do české recepce díla Jane Austenové zahrnuji především všechny překlady dokončených románů a jejich české recenze. V případě významnějších titulů, jako jsou *Pýcha a předsudek* a *Emma*, jsem přečetla dvě nebo tři česká vydání. V práci uvádím názvy románů (*kurzívou*) ve stejné podobě, s jakou jsem se osobně seznámila při četbě. Seznam mnou prostudovaných překladů uvádím v seznamu primární literatury na konci práce. Seznam všech českých vydání od roku 1932 do roku 2020 je pak součástí přílohy. Kritiky, recenze a studie, se kterými jsem pracovala, pochází nejčastěji z odborných i neoborných periodik. Informace jsem čerpala také z předmluv a doslovů připojených k románům. Dále jsem se seznámila s autorčiným životopisem a soukromou korespondencí, s jejím nedokončeným a méně známým dílem (povídky, náčrty hrdinů, básně), které vyšlo v českém překladu, a nakonec i s českými divadelními adaptacemi díla.

Hlavním cílem práce bude shrnout poznatky především odborných čtenářů, tedy literárních teoretiků a kritiků. Nejvíce pozornosti chci věnovat rozsáhlým pracím a textům, na které později reagují další. Mým úkolem bude zjistit, kam Austenovou česká odborná veřejnost zařazuje a zda její dílo po právu patří do kánonu klasické literatury. Zamyslet bych se chtěla také nad tím, z jakého důvodu je Austenová považována nejčastěji v rámci povinné školní četby za nudnou a vyloženě ženskou autorku. Současně vyvstává otázka, jestli v průběhu české literární historie můžeme nalézt nějakého autora, jehož tvorbu Jane Austenová ovlivnila.

2 Pojem recepce textu

Recepci textu se obvykle přisuzuje český ekvivalent porozumění nebo přijetí textu. Slovo recepce vzniklo z latinského slova *recipio* (tj. přijímám). Recepce textu se tedy do češtiny dá přeložit jako přijetí textu. Já se budu zabývat přijetím textu uměleckého díla. Pojem recepce ale nelze postihnout tak jednoduše, proto se na něj nyní podívám z několika úhlů pohledu. Nejprve je proto důležité vysvětlit, co je to text a jaký je rozdíl mezi textem a uměleckým dílem.

2.1 Text

Text neboli komunikát je prostředkem komunikační situace, které se účastní dva subjekty, v našem případě je to autor a čtenář. V obecné rovině nemusí mít text jenom tištěnou podobu. V užším smyslu slova jej lze chápat jako jazykový útvar jakýmkoliv způsobem zaznamenaný a uchovaný.¹ Dle textologie je text výsledkem tvůrčí činnosti autora na literárním díle nebo grafický zápis výsledku tvůrčího úsilí autora se schopností předávat literární dílo a umožňující jeho další reprodukci.² Text se v umělecké dílo přetváří právě při procesu recepce, jde o proces společenské realizace textu uměleckého díla. Tento proces uskutečňuje především příjemce, v našem případě čtenář.

2.2 Autor – text – dílo – příjemce

Při vzniku uměleckého díla jako celku je důležitý následující komunikační řetězec: autor – text – dílo – příjemce, kdy autor (producent) stojí u vzniku textu.³ Ten hledá vhodné komunikační prostředky, aby vyjádřil svůj postoj, myšlenku, názor. Za autory a spoluautory uměleckých textů je možné do jisté míry považovat i nakladatele, překladatele, ilustrátory, editory atd. Umělecké texty na rozdíl například od textových sdělení v běžné komunikaci nejsou zaměřeny na určitého čtenáře. Přesto autor budoucího příjemce textu musí vnímat.

Důležitějším ze dvou účastníků vzniku uměleckého díla je příjemce (recipient, čtenář). Dle textové lingvistiky se příjemce do takové komunikační situace, jakou je četba, zapojuje pasivně, protože je mu text pouze předložen a on nemá možnost na autora reagovat a tím přímo text měnit. V literární teorii je čtenářova úloha důležitější, protože se

¹ VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Recepce*. In: *Slovník literární teorie*. 2. rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 310. Dostupné z <http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/prirucky/obsah/VLAS/8.pdf>.

² Tamtéž, s. 310.

³ Tamtéž, s. 310.

do tvorby textu uměleckého díla může zapojit jeho hodnocením a právě recepcí textu. Text ale vždy zůstává hlavním pojítkem mezi autorem a čtenářem.

2.3 Proces recepce

Na počátku každé přeměny textu v umělecké dílo stojí jeho vnímání (čtení, poslech, zrakový nebo hmatový vjem apod.). Je důležité si uvědomit, že příjemce na začátku celého procesu nepřijímá dílo, ale pouze jeho text (rukopis, opis, kniha, audio záznam apod.). Ihned po prvním vjemu příjemce text dekoduje. Dle Hanse Roberta Jausse začíná recepce již u očekávání příjemce postaveného na předchozích čtenářských zkušenostech, nadpisu textu, nebo znalosti autora.⁴ Očekávání se během celého procesu porozumění může dále vyvíjet. Po jednoduchém přečtení textu následuje snaha příjemce o porozumění obsahu textu prostřednictvím významové struktury. Nakonec přichází reakce příjemce na text, která se obvykle řadí mimo proces porozumění textu. Právě reakce na text je sporným bodem, kdy příjemce může a nemusí význam a smysl textu spoluvytvářet. Poprvé se problematikou účinku literárního díla a reakcí příjemce na text začala zabývat recepční estetika (kostnická škola).⁵

*„Základním předpokladem procesu recepce je text díla, hmotně fixovaný a komunikačně rozšířený.“*⁶ Dokončený text nemusí při přijímání fyzicky existovat, např. autor jej nemusí ještě považovat za dokončený nebo úplný. V té chvíli, kdy příjemce k textu v jakékoliv formě přistupuje, jej dekoduje a přisuzuje mu význam a smysl. Také uvažuje o různých společenských, kulturních, estetických nebo ideologických souvislostech, které text nabízí. Tím se text odpoutává od autora a žije vlastním životem. Autor se později může k uměleckému dílu vyjádřit, tato reakce ale není již součástí recepce díla.

Na recepci díla mají vliv jak vlastnosti textu díla, tak i individualita, znalosti a schopnosti recipienta. Dále ho ovlivňují informace o autorovi, doba a prostředí, ve kterém je recepce uskutečněna. Recepce lze chápat jako soubor společenských ohlasů na umělecké dílo. Odborní recipienti (kritici, literární vědci) svůj názor na dílo pak obvykle sepisují do recenzí (kritik) díla. Stejně jako recipient vychází ze svého vnímání prostředí,

⁴ HRBÁČEK, Josef. Recepce textu, jeho analýza a interpretace. *Naše řeč*. 2005, 88(1). Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7813>.

⁵ VLAŠÍN, Štěpán, ed. Recepce. In: *Slovník literární teorie*. 2. rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. s. 310. Dostupné z <http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/prirucky/obsah/VLAS/8.pdf>.

⁶ Tamtéž, s. 310.

kontextu doby, znalostí a schopností, také autor při tvorbě ať už vědomě, či podvědomě pracuje se společenskými souvislostmi. Na základě toho může předpokládat, jaké přijetí se jeho dílu dostane, jaký bude mít jeho text účinek. Není dopředu stoprocentně jasné, naplní-li se primárně požadovaná funkce textu, kterou autor vybral. Při recepci textu totiž nemusí, ale může dojít k pozměnění této funkce.

Další podíl na utváření celého významu díla mohou mít již hotové, starší texty, vytvořené kýmkoliv dříve. Je žádoucí, aby čtenář dílo, které je jádrem jeho recepce, porovnával s odpovídajícími texty (např. s texty podobných žánrů, se staršími texty autora apod.).

Literární vědci se později zabývají výzkumem recepce literárního díla. Analyzují samotný text a jazyk díla, dále se zaměřují na příjemce a jejich postoje. Ve výzkumu se využívá sociologických a psychologických průzkumů, rozboru recenzí a jiných literárních metod.

2.3.1 Analýza a interpretace

Pro zjednodušení lze proces recepce rozdělit na dvě hlavní fáze – analýzu a interpretaci. Při analýze se obecně příjemce snaží o co největší objektivitu svého výkladu. Konstatuje fakta, která nemůže nikdo rozporovat. Oproti tomu interpretace je více, avšak ne výhradně, subjektivní záležitostí. Podle Františka Daneše interpretace zahrnuje porozumění textu spolu s pochopením jeho smyslu.⁷

Věda zabývající se interpretací se jmenuje hermeneutika. Od svého vzniku ve starověku prodělala značný vývoj. Zabývá se především otázkou možnosti existence díla i přes zánik historického kontextu a smrt autora. Zakladatelem moderní hermeneutiky je Friedrich Schleiermacher, který představuje dvě metody interpretace – divinatorní a srovnávací. Divinatorní metoda chápe autora jako jednotlivce. Srovnávací metoda pak autora vnímá jako obecný typ. Autorovy typické rysy porovnává s dalšími autory stejného typu. Názory na interpretaci se samozřejmě vyvíjí a velmi liší. Asi největší rozdíl je v tom, kdo interpretaci provádí. V práci se budu věnovat podrobněji odborné interpretaci a recepci díla Jane Austenové.⁸

⁷ HRBÁČEK, Josef. Recepce textu, jeho analýza a interpretace. *Naše řeč*. 2005, 88(1). Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7813>.

⁸ NEWTON, Kenneth M. *Jak interpretovat text: kritický úvod do teorie a praxe literární interpretace*. Přeložil Milan ORÁLEK. Olomouc: Periplum, 2008, s. 61.

Základem odborné interpretace textu je funkční rozbor. Příjemce musí odhadnout funkci textu a poté zhodnotit, jestli byla funkce naplněna. U funkčního rozboru by vždy měla stát mimo funkce umělecká. Na utváření funkce textu má samozřejmě rozhodující podíl autor textu. Jak jsem již uvedla, na smyslu a významu textu se podílí jeho příjemce. Nikdy nelze odloučit individuálnost příjemce od interpretace. Mezi produkcí textu a jeho recepcí může také být značný časový rozestup. Pro co nejobektivnější interpretaci literatury je zřejmě nejužitečnější srovnání hodnocení více hodnotitelů téže věci (stejného textu). Stejně tak učiním později u recepce díla Austenové. Mezi interpretacemi je rozdíl také na základě časového horizontu a pravidel, která si interpret určí. Jak píše Marie Kubínová: „[...] existuje tolik smyslů díla, kolik je jeho čtenářů.“⁹ Také díky tomu není proces přijetí uměleckého díla nikdy zcela ukončený. Jeho smysl a význam lze hledat neustále (např. porovnáváním s v budoucnu vzniklými texty, přijetím dalších recipientů nebo měnícími se společenskými souvislostmi).

Ve své práci se budu soustředit na výzkum recepce literárního díla Jane Austenové. Nejprve se zaměřím na rozbor autorčina díla, poté se budu věnovat vývoji recepce díla v českém prostředí, nakonec budu analyzovat charakteristického příjemce díla a jeho postoje.

2.3.1.1 Směry literární interpretace

Před jakoukoliv recepcí díla je nutné zamyslet se, zda se jedná o prosté autorovo sdělení, či je tak učiněno s uměleckým záměrem. Také je důležité zjistit, co dělá slovní sdělení právě uměleckým dílem. Uměleckými aspekty literatury, tedy estetikou, se zabývá několik literárně-teoretických směrů, nejvíce se o tzv. *recepční estetiku* zasadila kostnická škola. Estetický rozměr díla tak můžeme pozorovat z hlediska produkce (autora), díla nebo recepce (čtenáře). Vždy bychom měli uvážit i fantazii a schopnosti autora, textovou výstavbu a použitou slovní zásobu nebo zvláštní způsob recepce. Dle recepční estetiky je nejdůležitější činnost recipienta, který tvoří z textu estetický objekt. V současné literární teorii však nevládne shoda v odpovědi na otázku uměleckosti textu. Jednotlivé směry literární teorie mají na otázku různé a často protichůdné názory, které se pokusím přiblížit.¹⁰

⁹ HRBÁČEK, Josef. Recepce textu, jeho analýza a interpretace. *Naše řeč*. 2005, 88(1). Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7813>.

¹⁰ NEWTON, Kenneth M. *Jak interpretovat text: kritický úvod do teorie a praxe literární interpretace*. Přeložil Milan ORÁLEK. Olomouc: Periplum, 2008, s. 169.

Marxistická literární věda nebo pozitivismus pozorují především vztah mezi dílem a autorem. Pozitivisté zakládají svou interpretaci na studiu pramenů a biografismu. To znamená, že se skrze získanou znalost autorova životopisu textu snaží porozumět. Text je čtenářem pochopen tehdy, kdy je jeho reakce shodná s tou, kterou chtěl autor textu vyvolat. Toto stanovisko později zpochybnily především hermeneutika a sémiotika.¹¹

Nyní popíší tři směry literární teorie, které svůj výklad staví na analýze textu nebo autorovi a postavu čtenáře a často ani interpretaci neřeší. Jsou to především formalismus, strukturalismus a New Criticism. Tyto směry dávají shodně důraz na autonomii literatury a nezkoumají kontext nebo recepci díla. Formalismus, který vzniká ve 20. a 30. letech 20. století v Rusku, stojí na analýze poetického jazyka, ne literárního díla celkově. Formalisté spolupracující s jazykovědci hledají v dílech strukturní zákonitosti, které činí text uměleckým. Odmítají interpretaci uměleckého literárního díla.¹²

Strukturalismus vychází z nauky Ferdinanda de Saussura a navazuje na ruský formalismus. Ovlivňuje představitele Pražského lingvistického kroužku, kteří požadují autonomii literatury. Umělecký text je pro strukturalisty autonomní znakový útvar. Ten ale není projevem osobnosti autora ani výrazem mimoliterární skutečnosti. Zkoumání textu spočívá v hledání vyprávěcích schémat, různých časů vyprávění nebo typických protikladů. Texty se mezi sebou porovnávají, z čehož plynou obecně platné závěry. Jan Mukařovský pak považuje umělecké dílo za nositele hodnot a estetických i mimoestetických funkcí. Vztah osobnosti autora a díla je dle Mukařovského sémiotický. Jonathan Culler prosazuje myšlenku, že je důležitější pochopit mechanismy interpretace textu než samotný text. Tvrdí, že je třeba analyzovat, jaké interpretační operace způsobují, že je každá interpretace jiná.¹³

Nová kritika neboli New Criticism se objevuje taktéž na počátku 20. století, tentokrát ale v USA. Svě jméno směr dostal podle knihy Johna Crowa Ransoma *The New Criticism* z roku 1941. Podle nové kritiky je vhodné, aby se kritik snažil o co největší objektivitu své odborné interpretace. Text je pouhý objekt a jeho historický kontext, vliv osobnosti autora nebo subjektivní reakce čtenáře nejsou důležité. To s sebou

¹¹ NEWTON, Kenneth M. *Jak interpretovat text: kritický úvod do teorie a praxe literární interpretace*. Přeložil Milan ORÁLEK. Olomouc: Periplum, 2008, s. 135.

¹² Tamtéž, s. 83.

¹³ PEPRNÍK, Michal. *Směry literární interpretace XX. století: texty, komentáře*. 2. upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, s. 45.

přináší obrovské množství interpretací. Tato metoda je založena na principu *pečlivého čtení* (close reading), které hledá významové nuance textu a jazykové efekty.¹⁴

Od poloviny 20. století se začínají objevovat směry literární interpretace, které odmítají nezávislost díla na autorovi a čtenáři. Počínaje kostnickou školou vzniká nový názor na interpretaci literárního díla, a to interpretaci pojatou z hlediska čtenáře a recepce. Hlavním představitelem kostnické školy neboli recepční estetiky je Hans Robert Jauss. Ten říká, že producent sdělení je stejně důležitý jako jeho příjemce. Literární dílo nemá význam, pokud o něm čtenář nepřemýšlí. Jauss přichází s pojmem „*horizont očekávání*“. Čtenář má jisté očekávání od textu, který je mu předložen. Svou četbu a interpretaci pak staví na základě znalosti jiných děl stejného žánru. Zatímco průměrný text je stejný jako jemu podobné, umělecké dílo se vymyká a čtenáře zaujme. Očekávání je narušeno a nastává překvapení z nečekaného. Například Wolfgang Iser souhlasí s Jaussem v odmítnutí interpretace jako hledání objektivního významu nebo skrytého smyslu, na rozdíl od něj ale zdůrazňuje čtení textu před jeho historickou recepcí. Jeho pohledem na čtenáře se ještě budu zabývat. Další představitel směru Norman Holland tvrdí, že každý čtenář díky své jedinečné osobnosti vytváří svou originální interpretaci textu. Celkově recepční teorie přisuzuje významnější roli čtenáři.

Vedle těchto významných směrů literární teorie chci zmínit také feministickou interpretaci, která se formuje v druhé polovině 20. století. Představitelky tohoto proudu zkoumají postavení ženy v literatuře a kultuře a také se zabývají přímo literárními díly spisovatelek, což platí i pro tvorbu Jane Austenové. Dvě hlavní představitelky tohoto směru, Susan Gubarová a Sandra Gilbertová, ve studii *Šílená žena v podkroví* mapují spisovatelky 19. století.¹⁵

Nakonec připojuji krátký vhled do „*antiinterpretacího*“ postoje, který se zakládá na zpochybnění nové kritiky. Nejznámějšími odpůrci interpretace jsou Susan Sontagová, Claude Lévi-Straus nebo Tzvetan Todorov. Ten říká, že jedinou zcela vhodnou interpretací textu je jeho doslovné zopakování.¹⁶

¹⁴ PEPRNÍK, Michal. *Směry literární interpretace XX. století: texty, komentáře*. 2. upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, s. 28.

¹⁵ Tamtéž, s. 213–217.

¹⁶ NEWTON, Kenneth M. *Jak interpretovat text: kritický úvod do teorie a praxe literární interpretace*. Přeložil Milan ORÁLEK. Olomouc: Periplum, 2008, s. 83–99.

3 Role čtenáře

Jak jsem již zmínila, v teorii literatury není jednoznačné, jakou funkci čtenář při čtení textu má. Od druhé poloviny 20. století představitelé kostnické školy docházejí k názoru, že bez čtenáře nelze literární text realizovat a přisoudit mu tak význam. Nejen oni se však hlediskem čtenáře zabývají.

Percy Lubbock, anglický kritik první poloviny 20. století a jeden z prvních literárních teoretiků, kteří se o čtenáře zajímají, ho vnímá jako spoluautora textu a tedy aktivního účastníka recepce. Svou teorii zakládá na rozborech klíčových děl světové prózy jeho doby. Rozdíl Lubbock vidí mezi čtenářem laikem a odborníkem, tedy kritikem. Z nich má složitější úkol ten druhý. Laikovi přisuzuje *představivost* (imagination), která zapříčiní, že se čtenář zabývá jednotlivými prvky díla, které následně konkretizuje. Tím, jak sleduje svůj nový vymyšlený svět, nevnímá prý knihu jako umělecké dílo. Za to kritik musí jít ve své práci hlouběji. Musí si držet odstup a svou kritiku vztahovat k celé knize. Texty, které můžeme označit za literární díla, musí dle Lubbocka splňovat určitá kritéria. Musí mít vlastnosti, které donutí čtenáře využít svou představivost a kreativitu. Pokud tak učiní, měl by dospět k závěru, který se bude shodovat s autorským záměrem. Jednoduše řečeno: čtenář musí pochopit význam textu přesně tak, jak autor zamýšlel. Další Lubbockovy závěry se liší od současného pojetí role čtenáře. Prostřednictvím čtenáře je význam pouze rozkryt, nepodílí se ale na jeho tvorbě. Současná literární teorie chápe čtenář jako toho, kdo se na tvorbě smyslu a významu textu podílí. Dává dílo do kontextu a hodnotí jej. Každý čtenář má svou individualitu, chápe tedy text ze svého úhlu pohledu. Přiřazuje mu význam subjektivně, i když se může snažit o co nejobektivnější recepci. To ovlivňuje především jeho sociální role (např. vzdělání, předchozí čtenářská zkušenost). Příjemce je také závislý na znalosti tématu a komunikační situaci.¹⁷

O roli čtenáře pojednávají také v jedné z esejí W. K. Wimsatt a M. C. Beardsley. Představitelé Nové kritiky se ovšem vyloženě vymezují vůči tomu, že by literární dílo bylo ovlivněné jakýmikoliv společenskými, historickými nebo kulturními kontexty. Tedy čtenářovo hodnocení díla z hlediska kontextu doby a prostředí, ve které existuje, je dle nich nesmyslné.¹⁸

¹⁷ JACKO, Tomáš. *Autor a čtenář jako představy: koncepty autora a čtenáře v moderním a postmoderním myšlení*. Praha: Togga, 2014. s. 99–104.

¹⁸ Tamtéž, s. 104–108.

V kapitole se nyní chci věnovat názorům Wolfganga Isera a Umberta Eca, jejichž názory jsou vnímány jako zásadní v otázce recepce textu a postavením čtenáře. Tématem se oba zabývají od 60. let 20. století. Wolfgang Iser, německý představitel kostnické školy, ve svém díle rozpracovává *teorii estetiky působení*. Úzce navazuje na práci Roberta Jausse, který je také čelním představitelem stejného proudu, v některých otázkách se ale jejich odpovědi rozcházejí. Svou teorii Iser podložil analýzou anglických románů, závěry pak uvádí především v knihách *Implicitní čtenář* a *Akt čtení*. Jeho výzkum je zaměřený především na vztah mezi textem a čtenářem. Iser si dává za cíl překonat do té doby velkou propast mezi literární teorií a texty jako takovými. Přichází s myšlenkou, která je v současnosti v zásadě nezpochybnitelná; text je při procesu čtení aktualizován, působí tak na čtenáře a získává tím význam; estetické působení ovlivňuje osobnost čtenáře. Iser tedy zkoumá smysl literatury a to, jak ovlivňuje čtenáře, který jí onen smysl navrácí zpět.¹⁹

Umberto Eco čtenáři také přisuzuje aktivní roli. Domnívá se, že nakonec právě text jako konečná autorita konfrontuje čtenářovu interpretaci. Eco, stejně jako Iser, nepřipouští existenci jedné správné interpretace, naopak přichází s koncepcí otevřeného díla. Slovo otevřenost zde znamená neurčitost v rámci literární komunikace. *Otevřené dílo* (opera aperta) je pak to literární dílo, které má velké množství způsobů čtení. Není tím však myšlena naprostá svoboda interpretace. Aktualizace literárního díla je určena osobností interpreta a také rozsahem přijímaného uměleckého díla. Textem samotným jsou stanovena pravidla, která čtenáře nutí respektovat literární dílo.

Iser rozlišuje dva druhy čtenáře – *implicitního* a *empirického*. Zatímco empirický čtenář je přímo fyzický subjekt čtoucí text, implicitní čtenář ve své podstatě neexistuje. Jedná se o subjekt, který má určitý soubor vlastností, které jsou vyžadovány samotným čteným dílem. Autor při psaní do textu pomyslně vkládá, vepisuje prvky, které je schopen pochopit pouze implicitní čtenář. Je důležité upozornit, že nejde o typologii možného čtenáře, ale o povahu jeho čtení.²⁰

Dále říká, že by si čtenář neměl být svým hodnocením jistý. Onu interpretační jistotu mu má dát literární komunikace. Ve své práci dává také důraz na výzkum funkcí textu. Nejdůležitější se pro něj stává funkce apelativní, na kterou do té doby upozornil

¹⁹ PEPRNÍK, Michal. *Směry literární interpretace XX. století: texty, komentáře*. 2. upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, s. 197–209.

²⁰ Tamtéž, s. 197–209.

pouze Roman Jakobson. Text po čtenáři doslova vyžaduje interpretaci. Touto myšlenkou chce Iser nasměrovat pozornost literárních teoretiků na interakci textu a čtenáře, jež má za následek nekonečné množství významů textu, které však lze jednotlivě určit. My tento proces nyní známe pod pojmem recepce textu.²¹

Umberto Eco ve svém chápání textu jako neukončeného a otevřeného v Iserově teorii pokračuje. Čtenář je dle něj ten, kdo dílo dokončí. V procesu dokončení díla je důležitý také autor, který dává návrh možností, jak text přečíst. Stejně tak prý autor může ovlivnit, bude-li text otevřený, či nikoliv. Zatímco moderní a postmoderní díla i autoři dávají čtenáři v jeho způsobu četby velkou svobodu, například braková literatura je velice nekomplikovaná a čtenáři nabízí často jednu danou možnost interpretace. Taktéž u uzavřených textů Eco vnímá spoluúčast čtenáře, pouze hranice nejsou už tolik svobodné.

V roce 1976 Eco v knize *Teorie sémiotiky* přidává další podobu čtenářovy interpretace. Každý čtenář interpretuje umělecký text na základě tzv. *encyklopedie*. Jde o kulturní kód, tedy soubor znalostí a vědomostí, který spojuje všechny členy jedné kultury nebo jazykové skupiny lidí v jednom čase.

Zde je důležité zmínit dva Ecovy pojmy – *modelový čtenář* a *modelový autor*.²² Jsou totiž stěžejní v jeho teorii interpretace. V první řadě chci zdůraznit, že se nejedná ani v jednom případě o fyzické bytosti. Jak modelový čtenář, tak i modelový autor jsou strategie, které pomohou empirickému čtenáři interpretovat text. Modelový čtenář přijímá a poté používá v rámci interpretace výrazy týž způsobem, jakým je opravdový autor mínil využít. Autor si práci modelového čtenáře musí představit v průběhu tvorby textu. Poté je schopen text napsat a připravit k následné recepci. Pro modelového čtenáře i čtenáře empirického existují pravidla, která určují směr správné interpretace. Pro pravidla Eco užívá pojem modelový autor. Modelový autor tak stanovuje čtenáři jakési hranice, aby se stále pohyboval po vyznačených stezkách (Eco používá metaforu cesty lesem.). Cesta interpretace v tom případě není libovolná, čtenář totiž musí ctít záměr textu. Při četbě a aktualizaci díla zaplňuje prázdná místa v textu svým literárními, kulturními a historickými vědomostmi (encyklopedií). Dílo samo naznačuje smysl textu. Jak Eco přímo píše: „*Každý text je líným nástrojem, který vyžaduje od čtenáře, aby za něj sám udělala část jeho*

²¹ PEPRNÍK, Michal. *Směry literární interpretace XX. století: texty, komentáře*. 2. upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, s. 197–209.

²² ECO, Umberto. *Meze interpretace*. Přeložil Ladislav NAGY. Praha: Karolinum, 2004, s. 140–141.

*práce.*²³ Připustí-li čtenář tuto formu interpretace, stává se z něj modelový čtenář. Empirický autor do procesu nijak nezasahuje. Modelovým autorem Eco rozumí záměr díla, který je předán čtenáři a ten se dle něj při interpretaci řídí. Zpětně lze modelového autora rekonstruovat dodržováním pravidel vytyčených textem nebo pochopením narativní strategie textu. V průběhu interpretace se na ní postupně podílí modelový autor, modelový čtenář, empirický čtenář, nikoliv ale empirický autor.²⁴

V dalších kapitolách budu čtenáře chápat jako aktivního, tvůrčího a otevřeného spoluautora významu a smyslu textu, který je schopen dávat text do kontextu své doby, kultury a společnosti.

²³ ECO, Umberto. *Šest procházek literárními lesy: přednášky na Harvardově univerzitě*. Přeložila Bronislava GRÝGOVÁ. Olomouc: Votobia, 1997, s. 9.

²⁴ ECO, Umberto. *Meze interpretace*. Přeložil Ladislav NAGY. Praha: Karolinum, 2004, s. 140–141.

4 Jane Austenová

Jane Austenová je považována za zakladatelku tzv. *rodinného románu* (domestic novel). Jak už označení napovídá, romány čtenářům zprostředkovávají každodenní život rodin střední třídy. Autoři zabývající se tímto žánrem často vycházejí ze svých vlastních zkušeností a zážitků, popisují život svých známých, příbuzných a především ten svůj. Dílo Jane Austenové není výjimkou. Píše o ženách, jejichž osudy často připomínají její vlastní život. Některé postavy jsou inspirovány příbuznými a známými, které Austenová sledovala a mohla je tak dokonale popsat. Nejen proto se nyní budu zabývat jejím životem.²⁵

4.1 Život

Anglická spisovatelka Jane Austenová se narodila 16. prosince 1775 ve vesnici Steventon v hrabství Hampshire v Anglii. Jejími rodiči byli reverend George Austen a Cassandra Austenová, rozená Leighová. Otec byl venkovský duchovní a učenec, který dbal na náležité vzdělání svých osmi dětí. Ve svém domě taktéž zřídil malou školu. Matka byla údajně žena bystrého vtipu, proslulá improvizovanými verši a příběhy. Již zde můžeme najít některé charakteristické rysy stylu Austenové.²⁶

Další inspiraci autorka mohla hledat u svých sedmi sourozenců, šesti bratrů a jedné sestry. Se sestrou Cassandrou měla Jane velmi blízký vztah, který později reflektovala v románu *Rozum a cit* nebo *Pýcha a předsudek* ve vztahu dvou hlavních ženských postav. V románech *Mansfieldské panství* a *Anna Elliotová* se zase objevují postavy námořníků, ve kterých můžeme nalézt Janiny bratry Franka a Charlese, taktéž námořní admirály.

Autorčino mládí bylo v některých ohledech výjimečné a v některých naprosto všední. Jako každá dívka ze střední společenské vrstvy byla i Jane Austenová uvedena do společnosti. Po celý život pak navštěvovala příbuzné a známé a účastnila se plesů a zábav. Občas vycestovala do Londýna nebo do jiného většího města. Méně obvyklé už bylo kvalitní vzdělání, které se spisovatelce dostalo. Austenová studovala v Oxfordu, Southamptonu a mezi lety 1785 a 1786 na dívčí internátní škole v Readingu v hrabství

²⁵ NENADÁL, Radoslav. Umění ironické miniatury. Doslov. In: AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Přeložila Eva Kondrysová. Praha: Odeon, 1974, s. 316.

²⁶ SOUTHAM, Brian C. Jane Austen. *Encyclopædia Britannica* [online]. London: Encyclopædia Britannica, 2020, 12 December 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Jane-Austen/Austens-novels-an-overview>.

Berkshire. Na škole také vznikají její první krátké eseje a náčrtky později slavných románů.²⁷

Život Austenové byl ale v jistých ohledech velmi neobvyklý. Zaprvé se Austenová nikdy neprovdala, čímž se vymykala tehdejšímu zvyklostem snad nejvíce. Během života měla údajně dva vážnější vztahy. Jeden muž prý zemřel ještě před tím, než se k případnému sňatku vyjádřil, druhý nápadník Austenovou dokonce o roku požádal, ale ze strany budoucí spisovatelky bylo zasnoubení za velice krátký čas zrušeno. Existují i další domněnky o vztazích Austenové, většina je ale nejspíš výplodem fantazie ovlivněné milostnými příběhy z jejích románů. Faktem zůstává, že po celý život Austenová zůstala po boku svých rodičů a starší sestry. Ta po autorčině smrti střežila soukromý život sestry natolik, že její dochovanou korespondenci částečně spálila a částečně cenzurovala.²⁸

Druhým vybočení ze všednosti je samotná literární činnost Austenové. Mezi lety 1787 a 1793 píše velké množství prací, které jsou dochované v rukopisných svazcích *Volume the First*, *Volume the Second* a *Volume the Third*.²⁹ Dílo obsahující krátké povídky, verše a hry je sentimentální, parodické a poměrně jednoduché. V 90. letech 18. století se Austenová vydává na spisovatelskou dráhu naplno. Její styl se tříbí, pohled na život je již vážnější. První ze slavných románů *Lady Susan* vzniká v letech 1793–1794, vydán je ale až dlouho po autorčině smrti roku 1871. Jako další píše Austenová kolem roku 1795 *Rozum a cit*. Poté dokončuje první verzi svého nejslavnějšího románu. *První dojmy*, dnes známé jako *Pýcha a předsudek*, jsou několikrát přepracovány. V roce 1797 George Austen posílá nabídku o publikování tohoto díla do vydavatelství v Londýně. Nabídka je ovšem odmítnuta. V letech 1798 a 1799 pracuje Austenová na dalším románu, *Nohangorském opatství* (prvně pojmenovaný *Susan*). V roce 1803 je rukopis *Susan* prodán nakladateli Richardu Crosbymu. Slibuje, že knihu ihned zveřejní, to se však nestane.³⁰

Roku 1801 se Austenovi stěhují do lázeňského města Bath. Město autorku ovlivní, dává se do psaní románu *Watsonovi*, který nedokončí. Následují dvě pro Austenovou smutné události – smrt přítelkyně Anne Lefroyové a především smrt její otce, George

²⁷ WORSLEY, Lucy. *Jane Austenová: biografie*. Přeložil Runka ŽALUDOVÁ. Praha: Slovart, 2018. s. 52–57.

²⁸ SOUTHAM, Brian C. Jane Austen. *Encyclopædia Britannica* [online]. London: Encyclopædia Britannica, 2020, 12 December 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Jane-Austen/Austens-novels-an-overview>.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Jane Austen Biography. *Chicago Public Library* [online]. Chicago: Chicago Public Library, 2020 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.chipublib.org/jane-austen-biography/>.

Austena. Jane se s rodinou opět stěhuje, tentokrát k bratrovi Edwardovi do vesnice Chawton, poblíž rodného Steventonu. Zde obnovuje svou práci na románu *Pýcha a předsudek*. Po přepracování nabízí skrz prostředníka, svého bratra Henryho, knihu vydavateli. Po dvou letech vydavatel Thomas Egerton souhlasí s anonymní publikací díla. *Pýcha a předsudek* je tedy poprvé vydána v listopadu 1811. První ohlasy jsou velmi dobré, všímají si trefného popisu a vtípu textu.³¹

Mezitím Austenová píše román *Mansfieldské panství*, který dokončuje roku 1813. Publikováno je roku 1814. K vydání je připraven i *Rozum a cit*. Austenová se stává módní a zavedenou (i když anonymní) autorkou. Od roku 1814 pracuje na románu *Emma*, který je vydán na konci roku 1815, v době, kdy spisovatelka píše *Annu Elliotovou*. O rok později přichází druhé vydání *Mansfieldského panství*, které je vydáno stejně jako *Emma* nakladatelem lorda Byrona Johnem Murrayem. Recenzenti u všech děl obdivují kresbu postav, domácí realismus a morální a zábavnost textu.³²

Na počátku roku 1816 Jane Austenová zjišťuje, že je vážně nemocná. Není zcela jasné, o jaké onemocnění se jedná. Nakonec je diagnózou Addisonova choroba³³. Poslední rok a půl života věnuje autorka literatuře. Opět se vrací k nedokončenému *Northangerskému opatství* a v lednu roku 1816 začíná psát nový satirický román *Sanditon* o zdravotních střediscích a invaliditě. Kvůli jejímu zhoršujícímu se stavu však román zůstane nedokončený. V květnu 1816 se Austenová přesouvá za léčbou do Winchesteru. Dne 18. července 1816 ve věku 41 let umírá. Je pohřbena ve Winchesterské katedrále.³⁴

Její literatura ale nezaniká. Henry Austen, který po smrti sestry dohlíží na vydání knih *Northangerské opatství* a *Anna Elliotová*, oznámí, kdo stojí za anonymním dílem. Jane Austenové se nedostává uznání ihned. Společnost zatím není schopna pochopit, že romanopisec a navíc žena, by se mohl vážněji zabývat povahou společnosti, moderního světa nebo kvalitou kultury. Ve Čtvrtletním přehledu za březen 1816 v recenzi *Emmy* Walter Scott však označuje „bezejmenného autora“ za mistrovského zastávce moderního románu v nové realistické tradici. Podobně se připojuje s kritikou *Northangerského*

³¹ SOUTHAM, Brian C. Jane Austen. *Encyclopædia Britannica* [online]. London: Encyclopædia Britannica, 2020, 12 December 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Jane-Austen/Austens-novels-an-overview>.

³² Tamtéž.

³³ Addisonova choroba – onemocnění nadledvin, které poprvé popsal britský lékař Thomas Addison v roce 1855. Projevuje se chronickou slabostí, ochablostí svalstva, nechutenstvím a zvracením. Příznaky též mohou být nízký krevní tlak či deprese.

³⁴ WORSLEY, Lucy. *Jane Austenová: biografie*. Přeložil Runka ŽALUDOVÁ. Praha: Slovart, 2018, s. 307–311.

opatství v lednu 1821 teolog Richard Whately. Tyto dva eseje poskytují základ dalšímu přijetí Jane Austenové jako právoplatné spisovatelky. Úspěchu a pochopení se dílu dostává až během dalších let. Od vzniku kinematografie na základě milostných příběhů z knih vzniká mnoho úspěšných filmových adaptací a seriálů. V současné době se Jane Austenová právem řadí do kánonu klasické světové literatury.³⁵

4.2 Rodinný román

Jane Austenová je jednou z hlavních představitelk tzv. *rodinného románu* (románu rodinného života). Jedná se o druh románu, který si dává za cíl popsat běžný život střední třídy. Důraz spisovatel dává na popis každodenních činností. V případě Austenové se jedná o popis života středostavovské mladé ženy a její rodiny. Rodinný román vznikl v druhé polovině 18. století, ve které začíná tvořit právě i Jane Austenová. Prvními autorkami jsou především ženy, které popisovaný život skutečně dobře znají. Za cíl si dávají ukázat život takový, jaký je, přesto se nejedná o realistické vyobrazení tehdejší společnosti. Nejčastějšími tématy rodinných románů jsou vztahy, nešťastné i šťastné lásky, rodinná dramata a osudy členů nižší šlechty. Příběhy se odehrávají v domech a zahradách hlavních postav. Těmi jsou častěji ženy než muži. Proto jsou takové romány ženami častěji přijímány.³⁶

Mezi další autorky tvořící rodinné romány patří například Fanny Burneyová, Marie Edgeworthová nebo Elizabeth Gaskellová.³⁷ Jane Austenová je se svými sedmi romány zřejmě nejčtenější představitelkou rodinného románu.

Tento druh románu je reakcí na tzv. *gotické romány*³⁸. Čerpá z nich i Austenová. Gotický román se zabývá výjimečnými originálními postavami, které zažívají jedinečné nepředvídatelné zápletky zahalené do tajemna.

³⁵ SOUTHAM, Brian C. Jane Austen. *Encyclopædia Britannica* [online]. London: Encyclopædia Britannica, 2020, 12 December 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Jane-Austen/Austens-novels-an-overview>.

³⁶ NENADÁL, Radoslav. Umění ironické miniatury. Doslov. In: AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Přeložila Eva Kondrysová. Praha: Odeon, 1974, s. 316.

³⁷ KOSEK, Oldřich. Anna Elliotová. *Mladá fronta*. 1969, 25, s. 4.

³⁸ HRABÁK, Josef. *Čtení o románu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. Knižnice všeobecného vzdělání (Státní pedagogické nakladatelství), s. 163.

5 Vývoj české recepce díla Jane Austenové

Pro české prostředí byla Jane Austenová dlouhou dobu téměř neznámou autorkou. Na počátku 19. století, kdy psala své nejznámější romány, česká literární veřejnost žila otázkou především vlasteneckou. Trend překladové literatury se v Čechách rozšířil až později. Spisovatelčino dílo mohl poznat pouze ten čtenář, který měl přístup k originálním vydáním jejích románů a povídek. Zatímco ve Velké Británii na přelomu 19. a 20. století recepce díla Austenové a jeho popularita kulminuje, s přechodem na akademickou půdu, do češtiny je její první román *Rozum a cit* přeložen až ve 30. letech 20. století.

Od té chvíle lze sledovat recepci jejího díla českou odbornou veřejností. Obvykle ji můžeme rozdělit na dvě části. První z nich je recepce díla před druhou světovou válkou zastoupená hlavně studií Františka Chudoby. Jakési přemostění pak zahrnuje ohlas Radoslava Nenadála uvedený ve dvou doslovecích ke třem překladům románů z let 1967 až 1974. Za dvěma vydáními tehdy stojí dnes uznávaná dvorní překladatelka Austenové Eva Kondrysová. Od počátku 80. let do současnosti se zájem o Jane Austenovou zvyšuje a spolu s počtem překladů a adaptací jejích děl narůstá množství čtenářů, kteří na dílo reagují. Toto období v práci označuji za druhou část české recepce. Pro přehlednost ho navíc dělím na dvě podkapitoly.

5.1 Česká recepce díla mezi lety 1932 a 1949

Jane Austenová zůstává do 30. let 20. století pro české čtenáře neznámou, a tedy neobjevenou autorkou. Překladatelé a nakladatelství se zabývají tehdy zajímavějšími a čtenějšími spisovateli. V českých nakladatelstvích vznikají jiné překlady různých anglických spisovatelů, současníků Austenové. Její romány leží netknuté až do roku 1932, kdy Jiřina Horská poprvé překládá jedno z jejích děl. Ve spolupráci s nakladatelem Antonínem Reisem vydává svůj překlad románu *Sense and Sensibility*, dnes známý pod jménem *Rozum a cit*. První české vydání je ale pojmenováno *Elinor a Marianna*, podle dvou hlavních postav románu. První ohlasy na sebe nechávají dva roky čekat.³⁹

Jako druhý přichází na českou literární scénu překlad románu *Emma*. Kniha z roku 1934 nese opět pozměněný název: *Ema*. Jedná se o počeštěné jméno originální verze, kde

³⁹ AUSTEN, Jane. *Elinor a Marianna*. Přeložila Jiřina HORSKÁ. Praha: Tiskem a nákl. Ant. Reise, 1932.

je vynecháno jedno „m“. Za vydáním tohoto překladu stojí Josef Hruša a nakladatelství Družstevní práce.⁴⁰

Oba do té doby vydané české překlady jsou odbornou veřejností i běžnými čtenáři zařazeny mezi klasickou literaturu z důvodu anglického přijetí díla a také „*neboť navzdory své již tedy zjevné staromódnosti zůstávají moderní*“.⁴¹ Austenová totiž popisuje svět, který již neexistuje, neznamená to však, že je zastaralý. Veškerá kritika se často soustředí výhradně na jednoduché hodnocení postav a komičnosti vyprávění. Své názory přebírá většinou z postřehů Charlotte Brontëové, které jsou dochované v její soukromé korespondenci.⁴² Austenová je podle ní typická anglická venkovanka, její idylický svět působí snad příliš nostalgicky, a nakonec její vyobrazení společnosti není hluboké nebo jakkoliv závažné, jedná se pouze o vyloženě ženský pohled na věc.

První českou odbornou studii zveřejňuje u příležitosti vydání *Emy* František Chudoba. Zabývá se v ní jak celým dílem, tak i životem Jane Austenové. Rozebírá výběr motivů a prostředí románů, jejich jazykovou stránku, a především zařazení autorky do literárního období či směru. Jako první českému čtenáři představuje anglickou klasickou autorku a dílo analyzuje. Text studie může být pro laika i odborníka nepřehledný, protože Chudoba se evidentně snažil na nic nezapomenout, skáče tak mezi dějem románů, charakteristikou postav a interpretací příběhů i životem spisovatelky.

Z dnešního pohledu je velmi zajímavé, že dílo Chudoba popisuje jako realistické, ne romantické nebo preromantické. O Austenové přemýšlí jako o realistce, která předběhla svou dobu. Dodnes není její zařazení do literárního období jasné. Literární vědci ji řadí mezi osvícence, preromantiky, romantiky i brzké realisty. Chudoba by zřejmě souhlasil s posledním označením, které by zdůvodnil převládající satirou a ironií nad city a vášněmi. Romány nejsou přikrášleny vzletným popisem přírody. V díle se prý nenachází „*titánství a světobol*“⁴³ ani vyloženě nešťastné charaktery, jak můžeme pozorovat v největších a nejslavnějších dílech romantické literatury. Austenová ve svých knihách mluví o opravdovém životě, i když částečně idealizovaném. Autor studie dokonce píše o jejím

⁴⁰ AUSTEN, Jane. *Emma*. Přeložil Josef HRUŠA. Praha: Družstevní práce, 1934. Živé knihy. A; sv. 114.

⁴¹ DVOŘÁKOVÁ, Alena. Ztracená Austenová. *Souvislosti*. 2013, 43(1). Dostupné z <http://souvislosti.cz/clanek.php?id=1433>.

⁴² Tamtéž.

⁴³ CHUDOBA, František. Jane Austenová. In: *Pod listnatým stromem*. Praha: nakladatelství Jana Leichterera, 1947, s. 257–277.

odporu k romantice s odkazem na kritické myšlení. Upozorňuje na její smysl pro detail, pozorovací talent a zálibu ve smíchu, tedy satíře a ironii. Doslova píše: „*Tato, ironie, plynoucí hlavně z kritického rozumu, který se u věrné dcery osmnáctého věku vzpíral snadnému nadšení a lehkým citům, je toliko jinou podobou jejího odporu k romantice...*“⁴⁴

V charakteristice Austenové Chudoba zmiňuje mírnou povahu autorky a její šťastný, i když krátký život. Poměrně podrobně píše o jejích vztazích se sestrou Cassandrou a dalšími členy rodiny. Poznatky čerpá z autorčiny soukromé korespondence a zřejmě i ohlasů svých anglických současníků. Spisovatelka je představena jako neprovdaná skromná žena oddaná svým příbuzným.

Velkou pozornost autor studie soustředí na charakteristiku postav hlavních i vedlejších právě vzniklého románu *Ema* a dalších děl, která ještě neměla svou českou podobu. V důsledku toho používá u některých románů jiné české překlady názvů, než jsme dnes zvyklí slyšet. Například román v současnosti známý jako *Anna Elliotová*, uvádí pod jménem *Přemlouvání*. Stejně tak se ve studii liší jména či tituly rozebíraných postav. Nejvíce se Chudoba rozepisuje o *Pýše a předsudku*. V Alžbětě Bennetové se podle něj skrývá povaha samotné autorky. Další závěry studie popisují podrobněji v kapitolách pojednávajících o recepci jednotlivých románů Jane Austenové.

Dva překlady původního románu *Pride and Prejudice* vyšly ve 40. letech 20. století. První z překladů pochází od Františka Nosky, který spolu s nakladatelstvím Škubal & spol. *Pýchu a předsudek* vydal v roce 1946. Tato verze obsahuje, zřejmě překladatelovu, poznámku o životě spisovatelky, o její inspiraci a o tématech jejího díla.

Druhý překlad *Pýchy a předsudku* pochází z roku 1949. Text přeložila Božena Šimková a vydalo jej nakladatelství Jana Laichtera. Připojena je předmluva Františka Chudoby, ve které se autor v podstatě opakuje a zmiňuje své názory obsažené ve studii ze 30. let. Snad nejzajímavější informací je popis vzniku překladu Boženy Šimkové, která totiž knihu připravovala během 2. světové války, kdy nacistická okupace a tedy cenzura pozdržely vydání tohoto překladu. Verze *Pýchy a předsudku* Boženy Šimkové je v tom

⁴⁴ CHUDOBA, František. Jane Austenová. In: *Pod listnatým stromem*. Praha: nakladatelství Jana Leichtera, 1947, s. 276.

případě starší než verze Františka Nosky. Na dlouhou dobu je to poslední příspěvek do diskuse nad těmito romány.

5.2 Česká recepcce díla mezi lety 1950 a 1979

Počátkem 50. let 20. století utichá zájem o dílo Jane Austenové. Až do roku 1967 česká kritika a překladatelé dávají její romány stranou. Směřuje se k literatuře jiných než anglických autorů. Austenové a dalším není nakloněna doba a tehdejší politický režim. Přeci jenom je v románech popisován život nižší anglické šlechty, a to je v socialistické společnosti nevhodné. Situace se tedy mění až s novým překladem románu *Pýcha a předsudek* z roku 1967 od Evy Kondryšové. V roce 1974 ve spolupráci s Odeonem přichází na trh jeho druhé vydání. Stejně nakladatelství pak vydává roku 1968 ještě překlad *Anny Elliotové* od Evy Ruxové. Všechny zmíněné knihy obsahují doslovy Radoslava Nenadála. Všechny znamenají určitý mezník pro přijetí Jane Austenové v českém prostředí. První doslov, který byl součástí *Pýchy a předsudku* (1967) a stejně tak jeho druhého vydání, se jmenuje *Žena, peníze a vlastní pokoj*. Název odkazuje na Virginii Woolfovou a napovídá jedno z rozvíjených témat. Nenadál vypovídá o závislosti Austenové na rodině a o její osamělosti. Celý život prožila bez velkého majetku a bez vlastního pokoje, tedy potřebného soukromí. Tato skutečnost se prý promítá do jejího díla. Do té doby poprvé líčí autor doslovu Austenovou realisticky. Dílo poprvé přiřazuje k žánru rodinného románu, domnívá se, že je žánr čímsi omezen. Dle něj je totiž až příliš úzce vymezen a autor tak smí vytvořit příběh zaměřený pouze na venkov a určitou společenskou vrstvu.

Při rozboru doslovu lze uvažovat o tom, do jaké míry měl Radoslav Nenadál, nebo jeho předchůdce František Chudoba, přehled o dalších nepřeložených románech a cizojazyčných ohlasech na celé dílo. Nenadál se zřejmě seznámil se všemi pěti českými překlady, které na počátku 70. let byly dostupné. Současně ale musel znát originální anglické verze románů v českém prostředí nevydané a snad také některé odborné ohlasy ze zahraničí. Ve vyjádření názorů ho značně omezuje tradiční forma knižního doslovu. Jeho text je jednoduchý a stručný, aby jej pochopil i laik. Jane Austenová je vykreslena v základním kontextu, u jejího díla se autor zaměřuje na nejdůležitější rysy. Předchozí Chudobova studie je poněkud obsáhlejší. Jedním z významných témat je pro Nenadála však literární a dobový kontext díla, který Chudoba zmiňuje jen málo. Poznatek, že jsou

románové příběhy netknuté výdobytky tehdejší společnosti, že postavy nezajímá začínající průmyslová revoluce ani napoleonské války nebo jiné politické zvraty, můžeme označit za chybný. Nenadál doslova píše: „Život v tomto světě plyne tiše, nevzrušivě...“⁴⁵ To není zcela pravda. Některé dějové linky odkazují na probíhající války či politickou atmosféru Anglie na přelomu 18. a 19. století. Uvést můžeme například všechny důstojníky, jako je pan Wickham v *Pýše a předsudku*, nebo bohaté gentlemany, jako je sir Thomas Bertram z *Mansfieldského panství*, který vlastní plantáž v Západní Indii. Nenadál si však stojí za svým a poukazuje na velmi malý zájem o témata, která současníci Austenové ve svých dílech řeší.⁴⁶

Co se týče literárního kontextu, Nenadál, stejně jako Chudoba, uvažuje, o zařazení autorky buďto mezi realisty, či mezi romantiky. Nakonec se přiklání spíš na stranu předčasného realismu z důvodu jejího smyslu pro humor a skvělého kritického pohledu na společnost své doby. Autor se domnívá, že celoživotní osamělost Austenové má za následek právě její schopnost pozorování maličkostí a komiku jejího díla. Hlavní znak literatury má prý společný s tvorbou romantiků. Přímou v románu *Pýcha a předsudek* autorka prý kombinuje ironii, realitu a sen, přesněji motiv nesplněného snu. Věř, že se dívka může provdat z lásky, ne pro majetek a postavení svého protějšku. Na tomto motivu je vystavěna hlavní dějová linka týkající se Elizabeth a pana Darcyho.⁴⁷

Jako první v českém prostředí si autor všimá témat, která by Austenovou řadila k autorkám feministickým. V jejím díle nachází touhu po uznání, a to skrze intelekt a schopnosti hlavních postav. Chápe pohoršení prvních čtenářů díla Austenové, jejich výtky vůči samostatnosti a sebevědomí hlavních postav je tím odůvodněno. Ve svém druhém doslovu se Nenadál věnuje vykreslení románových charakterů podrobněji. V doslovu k *Pýše a předsudku* se taktéž dočteme, že svou tvorbou Austenová navazuje na spisovatele Henryho Fieldinga, Olivera Goldsmithe a Fanny Burneyovou. Oproti anglickým literárním teoretikům autor nezmiňuje například Samuela Johnsona nebo Samuela Richardsona. František Chudoba u ní pozoruje silnou inspiraci básníkem

⁴⁵ DVOŘÁKOVÁ, Alena. Ztracená Austenová. *Souvislosti*. 2013, 43(1). Dostupné z <http://souvislosti.cz/clanek.php?id=1433>.

⁴⁶ NENADÁL, Radoslav. Žena, peníze a vlastní pokoj. Doslov. In: AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Přeložila Eva Kondrysová. Odeon, Praha 1967, s. 315–323.

⁴⁷ Tamtéž, s. 315–323.

Crabbem.⁴⁸ Nenadál pak román přirovnává k dramatu. Taktéž není první, Chudoba se o tom zmiňuje opět jen letmo. Text je totiž vystavěn na přímé řeči, tedy rozmluvách postav. Nepřímá řeč, která plní funkci jakýchsi scénických poznámek, je stažena na minimum. Nenadál chválí dialogy s tím, že provokují, což má za následek „*brilantní komedii*“⁴⁹. Na základě toho autorku spojuje s Georgem Meredithem, autorem komediálních románů. Její *Pýchu a předsudek* a *Emmu* připodobňuje k jeho románu *Sobec*.⁵⁰

Vydání *Anny Elliotové* z roku 1968 obsahuje několik informací o autorce a díle v předmluvě nazvané *Lyrická komedie empírového salónu*. V této i v dalších svých předmluvách či doslovecích (např. *Umění ironické miniatury, Autorka Rozumu a citu*) se Nenadál opakuje a píše podobně jako v doslovu *Pýchy a předsudku*. Navíc připojuje svůj náhled na postavy románů. Samozřejmě se zabývá více hlavními hrdinkami, které mezi sebou porovnává. Píše o nich jako o „*vnitřně osamělých a značně uzavřených do sebe*“⁵¹. Stále ale vnímá jejich inteligenci a možné povyšování se nad ostatní. Zcela rozdílně se vyjadřuje o mužských postavách. Muži jsou v románech pouze „*krásní a čestní*“⁵². Jak Elizabeth, tak i Emma nebo Elinor jsou prý ojedinělým jevem v anglické romantické literatuře. Zatímco tyto tři postavy se viktoriánské představě o ideální ženě vyhýbají svou průbojností a temperamentem, například Fanny Priceová je zase příliš „zakřiklá“. Současně zajímavou a věrnou charakteristiku všech hrdinek Nenadál považuje za hlavní důvod, proč je Austenová dodnes vyhledávanou autorkou. Stejně jako v případě Františka Chudoby se Nenadálově charakteristice postav a jeho bližším názorům na dílo budu zabývat v následujících pojednáních o románech samostatně.

Na vydání *Anny Elliotové* reaguje také Oldřich Kosek. Ten zveřejňuje svou recenzi na knihu v 12. března 1969 v *Mladé frontě*. Jane Austenovou vnímá úplně jinak než Radoslav Nenadál. Romány pro něj popisují něco dávného, již uplynulého, nemají prý českému čtenáři tolik co říct, přesto je tento popis „*velmi detailní a přesný*“⁵³. Příjemce

⁴⁸ CHUDOBA, František. Jane Austenová. In: *Pod listnatým stromem*. Praha: nakladatelství Jana Leichtera, 1947, s. 265.

⁴⁹ NENADÁL, Radoslav. Žena, peníze a vlastní pokoj. Doslov. In: AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*, Odeon, Praha 1967, přel. Eva Kondrysová, s. 320.

⁵⁰ Tamtéž, s. 315–323.

⁵¹ NENADÁL, Radoslav. Lyrická komedie empírového salónu. Předmluva. In: AUSTEN, Jane. *Anna Elliotová*. Přeložila Eva Ruxová. Praha: Odeon, 1968. s. 14.

⁵² Tamtéž, s. 14.

⁵³ KOSEK, Oldřich. Anna Elliotová. *Mladá fronta*. 1969, 25, s. 4.

z knih Austenové může cítit jen pohodu s trochou ironie. *Anna Elliotová* i další dílo jsou „lék na nemoc zítřka“.⁵⁴

V květnu roku 1974 vychází v Rudém právu z dnešního pohledu podivuhodný článek o druhém vydání *Pýchy a předsudku* Evy Kondrysové. Má název *Základní zkušenost a tradiční hodnota*. Jeho autorka Věra Kastnerová v něm Austenovou chválí. Právě nad její chválou se můžeme na chvíli pozastavit. Cení si totiž působivého předznamenání „základní ideově tematické osnovy třídní ideologie a buržoazní kultury vůbec“⁵⁵. Kastnerová také píše o „libezném obrazu rozkladu základních hodnot třídní společnosti“⁵⁶. Postava Elizabeth je podle ní „nehezka, upřímná a rozumná“⁵⁷. Nelíbí se jí jen její domnělá vzpoura proti většinové společnosti, kdy na konci románu Elizabeth podlehne pohodlí a přepychu sídla pana Darcyho. Tím se podle Kastnerové má potvrdit „tragická dialektika třídního světa a neměnnost třídní společnosti“⁵⁸. Autorka článku stejně jako další zmiňuje spisovatelčinu ironii a satiru, která je prý „namířena na opěrné body nebo strážné ohně třídního světa, tedy tam, kde haraburdí a veteš životních hodnot nebo postojů zřetelně povoluje, kde parazitismus feudálně kapitalistické společnosti zastírá přezíravá lhostejnost“⁵⁹. Samozřejmě se z článku dá vyvodit názor poplatný době. Ač se dílo Austenové může zdát na hony vzdálené od tématu politiky, zde můžeme dokázat, že v období normalizace se i takto apolitická literatura nevyhnula přísné literární kritice sledující zájmy státu. Po roce 1974 a těchto ohlasech na druhé vydání *Pýchy a předsudku* utichá všeobecný zájem o Austenovou znovu na dalších pár let.

5.3 Česká recepce díla mezi lety 1980 a 1999

V průběhu 80. let dochází k častějšímu vydávání „západní literatury“, o Austenovou je čím dál větší zájem. Recenzí a kritik románů proto přibývá. Níže se snažím vybrat vždy to nejzajímavější z nich. Pro popis dalšího průběhu recepce díla Austenové je nutné zastavit se také u překladatelky Evy Kondrysové. Od roku 1967 do současnosti totiž stojí za naprostou většinou překladů všech rozebíraných románů. Stává

⁵⁴ KOSEK, Oldřich. *Anna Elliotová*. *Mladá fronta*. 1969, 25, s. 4.

⁵⁵ KASTNEROVÁ, Věra. *Základní zkušenost a tradiční hodnoty*. *Rudé právo*. 21. 5. 1974, s. 5.

⁵⁶ Tamtéž, s. 5.

⁵⁷ Tamtéž, s. 5.

⁵⁸ Tamtéž, s. 5.

⁵⁹ Tamtéž, s. 5.

se tak, jak jsem už několikrát naznačila, výsostnou překladatelkou Jane Austenové v českém prostředí.

Jako první z řady překladů Kondrysové se svého druhého českého vydání v nakladatelství Svoboda dočkal po téměř 50 letech román *Emma*. Ve spolupráci Kondrysové s nakladatelstvím Vyšehrad potom vznikají další tři překlady. V roce 1983 je to první český překlad románu *Northangerské opatství*, znovu *Pýcha a předsudek* z roku 1986 a nakonec roku 1989 *Rozum a cit*.

Na *Northangerské opatství* reagují dvě recenze, zveřejněné v časopisech *Lidová demokracie* (fungující pod hlavičkou Vyšehradu) a *Naše politika*. Autoři v obou vlastně povrchně informují o ději románu a celkové tvorbě Jane Austenové. V druhé reakci však její autorka připomíná něco, co možná popisuje atmosféru všech románů spisovatelky velmi výstižně: „*Jak rádi se s Austenovou procházíme po krátce strážném anglickém trávníku a usedáme k věčně plným konvicím...*“⁶⁰ Také je v této recenzi zmíněna ilustrace Heleny Wernischové, která *Northangerské opatství* doprovází. Podobná recenze se objevuje v roce 1987 opět v *Lidové demokracii*. Reaguje na překlad *Pýchy a předsudku* z roku 1986. Anonymní autor této upoutávky na knihu označuje děj jako obvykle za „*vtipné a jemně ironické*“⁶¹ vyprávění o milostných intrikách a lásce, na které mají nemalý vliv peníze. V podobných článcích je často spisovatelka chybně řazena mezi představitelky viktoriánské éry literatury. Austenová ale zemřela roku 1817, tedy přesně 20 let před nástupem královny Viktorie na britský trůn.

Nový překlad *Rozumu a citu* z roku 1989 se přímé recenze nedočkal, avšak v lednu 1990 vychází v deníku *Lidová demokracie* další článek reagující na dílo Jane Austenové. Anonymní autor článku *Románová procházka milostným parkem* píše o pomalém a nevzrušivém tempu všech románů, ve kterých se ovšem objevují „*citová dramata*“⁶² s existenčním významem. Recenzent v díle nachází napětí mezi charakterově odlišnými postavami. Hlavní rozkol je prý možné pozorovat mezi racionálními rodiči (matkami) a jejich sentimentálními dětmi (dcerami). Jako v mnoha předchozích recenzích se i zde objevuje chvála za vykreslení psychologie hlavních hrdinek a také za znamenité dialogy.

⁶⁰ HUBIČKOVÁ, L. Vydalo nakladatelství Vyšehrad. *Naše politika*. 1983, 13(23), s. 8.

⁶¹ (fc): Strategie lásky a peněz. *Lidová demokracie*. 5. 1. 1987, 43, s. 5.

⁶² (gf): Románová procházka milostným parkem. *Lidová demokracie*. 17. 1. 1990, 46, s. 5.

V rychlém sledu vychází v 90. letech další překlady Evy Kondrysové, většinou ve spolupráci s nakladatelstvím Academia. Například na překlad *Mansfieldského panství* v roce 1997 reaguje krátký článek *Tichá pohoda* v časopise *Nové knihy*. Recenzent překladatelku chválí a dílo označuje za „román s předzvěstí realismu“⁶³. Austenová podle něj ale „neoslňuje hloubkou myšlenek, ponorem do záhad lidské duše ani barvitou kresbou historických událostí“⁶⁴, jak můžeme pozorovat u jejích současníků.

Roku 1993 přeruší řadu Kondrysové Eva Ruxová, která s Nakladatelstvím Lidové noviny vydává *Annu Elliotovou*. Ke stejnému románu se s vydavatelstvím Academia vrací ještě v roce 2004. Po celou popisovanou dobu do diskuse přispívá též Radoslav Nenadál, v různých obměnách vychází jeho názory z původního doslovu *Žena, peníze a vlastní pokoj* v letech 1982, 1996 a 2006 v doslovu nazvaném *Autorka Rozumu a citu*.

Nejprve reaguje na překlad *Emmy* z roku 1982, kde stejně jako před lety popisuje jemnou ironii, jednotvárnost románů v tematické rovině a výbornou charakteristiku hrdinek. Autorka prý vytváří „galerii krásných typů vpravdě moderních žen“⁶⁵. Nenadál se rozepisuje o viktoriánském ideálu ženství, který dle něj Austenová v díle zpracovává. O jakýsi ideál jít může, nemůžeme jej však považovat za viktoriánský z důvodů, které jsem vyjádřila výše. Souhlasit s autorem však můžeme, když připustíme, že Austenová předběhla svou dobu. Její hrdinky, jak si též kritik uvědomuje, jsou sebevědomé a nezáleží jim na tom, zda se rozcházejí jejich přesvědčení s dobovými konvencemi. Austenovou tedy označuje za zakladatelku literární tradice, do které mimo cizích spisovatelek zařazuje i Boženu Němcovou a Karolinu Světlou. Velice překvapivá je Nenadálůva poznámka o oblibě románu *Emma* samotným Karlem Marxem. Austenová v něm měla naznačit rozklad stavovské společnosti a budoucí zhroutil jejího systému.⁶⁶

Doslov připojený k *Rozumu a citu* (1996) je v podstatě stejný text jako doslov k *Emmě*. Nenadál připojuje mimo jiné hodnocení filmové adaptace onoho románu. V 90. letech jsou totiž filmové adaptace románů Jane Austenové na vzestupu. Roku 1995 je do kin uveden film *Rozum a cit* režiséra Anga Lee. Nenadál a další čeští recenzenti se

⁶³ iz: Tichá pohoda. *Nové knihy*. 1997, 37(26), s. 2.

⁶⁴ Tamtéž, s. 2.

⁶⁵ NENADÁL, Radoslav. Autorka rozumu a citu. Doslov. In: AUSTEN, Jane. *Emma*. Přeložila Eva Kondrysová. Praha: Svoboda, 1982, s. 333.

⁶⁶ Tamtéž, s. 333–334.

začínají soustředit nejen na rozbor samotných románů, ale i na jejich další zpracování, ať už na divadle, či ve filmu. V současné době jsou tyto adaptace často jediné, ke kterým se veřejnost dostane. V důsledku toho je odborná i laická kritika nucena věnovat pozornost nejen původním nebo přeloženým románovým textům. Tím se česká recepce díla Jane Austenové výrazně mění.

5.4 Česká recepce díla mezi lety 2000 a 2020

Už v 90. letech se rozvíjí recepce díla Jane Austenové, která se soustředí na filmové adaptace jejích románů. Tato tendence vychází samozřejmě z dobového a sociálního kontextu, kdy je sledování filmů a seriálů v porovnání se čtením knih na vzestupu. O příběhy z pera Austenové se zajímá především britská a americká filmová produkce. V českém prostředí můžeme sice sledovat větší zájem o divadelní adaptace, film na motivy některého z románů zde však nevzniká. S vývojem moderních technologií se některé romány dostávají ke čtenářům v podobě audioknih nebo e-knih, vedle toho se zvyšuje obliba v převyprávěných verzích klasických příběhů nebo dvojjazyčných vydáních. V diplomové práci se sice soustředím na šest románů Jane Austenové, v Čechách ale čím dál častěji vychází sbírky jejích méně známých povídek a náčrtů. Několik většinou britských autorů se v posledních 20 letech pokusilo dokonce o dovyprávění nedokončeného *Sanditonu* či *Watsonových*. Na následujících řádcích se budu věnovat především dvěma kritikům, kteří reagují na české knižní překlady originálních románů. Pokusím se o stručnou reflexi recenzí knih s dovyprávěným nebo převyprávěným příběhem Austenové. Na závěr se krátce zmíním o divadelní inscenaci *Pýcha a předsudek* Národního divadla.

Dva recenzenti, kteří se o dílo Jane Austenové zajímali v posledních letech podrobněji, jsou Alena Dvořáková a Michal Sýkora. Některými články na sebe dokonce reagují. V prosinci 2000 je připomínáno 225. výročí od narození anglické spisovatelky. U té příležitosti vydává Michal Sýkora svou esej *První dáma anglického románu*. Na začátku článku se autor netradičně pozastavuje nad rozsahem díla Austenové a připomíná její poněkud nezázivný životopis. Čtenáři se spisovatelka podle prvních odstavců může jevit jako nudná až unylá žena, dokud však v textu nenarazíme na slova Edmunda Wilsona, že „*spolu se Shakespearem tvoří jediné dva autory anglického*

písemnictví, jejichž reputace nikdy nebyla zpochybněna.“⁶⁷ Sýkora ihned dodává, že se Austenová mezi ostatními autorkami 18. století vyjímá a nemusí se jevit jako „*tichá amatérská spisovatelka*“⁶⁸. Čtenáři je jako obvykle postupně nastíněn stručný životopis autorky, její inspirace jinými autory, práce s postavami, rozbor několika děl a také předpoklad toho, kam se mohla Austenová se svou literaturou ubírat, kdyby nezemřela tak brzy. Trochu nečekaně se autor zabývá popisem procesu vydání všech románů, kdy dokonce vyčísluje náklady a příjmy s tím spojené.

Jak jsem již uvedla, hlavní pozornost Sýkorových úvah je soustředěna na postavy, ženské i mužské, a rozbor románů. Píše, že hrdinky jsou nucené k přijetí mužského pohledu na svět. Zatímco jsou ženy hybatelkami zápletek, muži se jeví jako ti dominantnější. Ženy na své protějšky kladou vysoké nároky, jsou na nich citově závislé. Kritik přisuzuje ženám z pera Jane Austenové negativní vlastnosti, jakými jsou „marnivost, pošetilost a lehkomyšlnost“. Dává to za vinu mužskému selhání a nezájmu. Jedni, většinou otcové (například pan Bennet nebo pan Woodhouse), sice ukazují svou morální autoritu, děje se později však neúčastní, a nakonec svým dcerám nepomohou a stáhnou se do ústraní. Druzí, většinou mladí nápadníci (například pan Knightley nebo pan Gardinier), se ukáží být užitečnými až v případě opravdové nouze. Na základě toho Sýkora zpochybňuje příslušnost díla k žánru rodinného románu. Poukazuje totiž na nesourodost mužů a žen a hlavně na nefunkčnost mimo pár výjimek všech popsaných manželských vztahů. Hlavní pár vždy navozuje pozitivní atmosféru, jak žena, tak muž jsou představiteli dobrých vlastností; koneckonců, všechny romány končí šťastnou svatbou. Ostatní, především rodičovské páry, jsou ale vyloženě směšné. Proto je prý Austenová nepřijatelná pro feministickou interpretaci.

V eseji se dále autor zabývá jednotlivými romány. Na *Rozumu a citu* ukazuje dovednost autorky pracovat s čtenářovým očekáváním. Některé motivy jsou totiž v knize rozvedeny podle předpokladů a vyprávění některých z nich nijak nepřekvapí. Naopak zápletky týkající se trojúhelníku Elinor – Edward – Lucy dopadne originálně. Čtenář si do poslední chvíle tedy není ničím jistý. Stejně tak se přímočaře nerozvíjí vztah mezi sestrami Dashwoodovými a poručíkem Brandonem. Dokazuje to připravenost a literární um Austenové.

⁶⁷ SÝKORA, Michal. První dáma anglického románu. *Literární noviny*. 2000, 11(52), s. 10.

⁶⁸ Tamtéž, s. 10.

U románů *Emma* a *Mansfieldské panství* si máme všimnout velké šíře možnosti interpretace a inovačních technik, které Austenová používá. Sýkorovi se líbí bohatost významu jejího díla. To, že čtenář může naleznout několik možných vysvětlení, stojí prý na ironii a nejednoznačnosti. Často si při četbě románů nejsme jisti, zda Austenová a její postavy mluví vážně, či nikoliv. Při interpretaci vztahu Emmy a pana Knightleyho se autor dostává dokonce k Freudově teorii Elektrina či Oidipovského komplexu. Nakonec se Sýkora zabývá posledním románem Jane Austenové, *Annou Elliotovou*. Označuje ho za předěl mezi romány do té doby vydanými a možnou další tvorbou, která již nevznikla z důvodu autorčiny smrti. Stejně jako na začátku čtenář ze Sýkorova pohledu považuje Austenovou za nezajímavou, na konci článku musí dospět k názoru, že větší spisovatelky v dějinách literatury nebylo. Autor si pomáhá již vyslovenými domněnkami několika cizích kritiků, nejvíce cituje Virginii Woolfovou. Také si prý myslí, že později by se spisovatelka věnovala hlouběji psychologii svých postav. Zřejmě by tato díla ztratila ironický ráz a pravděpodobně i šťastné konce. Sýkora to dokazuje právě na příbězích románů *Anna Elliotová* a *Mansfieldské panství*, které nejsou tak šťastné jako ostatní romány. Článek uzavírá vyjádření Woolfově o Jane Austenové: „nejdokonalejší umělkyně mezi ženami, spisovatelka, jejíž knihy jsou nesmrtelné, zemřela, právě když začínala věřit ve svůj úspěch“.⁶⁹

Na tuto esej z roku 2000 reaguje o třináct let později Alena Dvořáková v článku nazvaném *Ztracená Austenová*. Ještě předtím, však zmíním její starší úvahu. Jedná se o článek *Být mou matkou* z roku 2002, který neodkazuje na dílo Austenové, ale na povídky o matkách a dcerách *Modrovousovo vejce* od Margareth Atwoodové, též autorky *Příběhu služebnice*. Dvořáková v něm zasazuje zmíněnou spisovatelku do kontextu ženské spisovatelské tradice. Sleduje práci různých autorek, nejvíce však tvorbu „velké a mužné“ George Eliot s „malou vyloženě ženskou“ Jane Austenovou, která si v porovnání s dalšími netroufá „na velká témata, jako jsou války, rodinné dynastie, změny v národním měřítku, terorismus, historie...“⁷⁰ Na závěr ale Dvořáková přivádí čtenáře k myšlence, že bez Austenové by ostatní spisovatelky neměly zařazení, neměly se vůči čemu vyhranit a neměly by na čem vystavět svou literární tradici.

⁶⁹ SÝKORA, Michal. První dáma anglického románu. *Literární noviny*. 2000, 11(52), s. 10.

⁷⁰ DVOŘÁKOVÁ, Alena. Být mou matkou. *Tvar*. 2002, 13(16), s. 16–19.

Vedle motivů venkova, vášně a lásky je dle Dvořákové hlavním tématem románů manželství. Vyšší vrstva románové společnosti využívá manželství k zachování společenské hierarchie, nižší vrstva se naopak může na společenském žebříčku díky sňatkům posunout výš. Ženské postavy na manželství dávají prý větší důraz, mužské postavy místo toho plynou dějem. Hrdinky se tedy chovají trzně, což značí jejich ziskuchtivost a touhu po vyšším postavení. Dvořáková připouští, že je jedinec nadřazen společnosti. Například ve vztahu Elizabeth Bennetové a pana Darcyho je jejich láska (vztah jedinců) nadřazena nepatřičnému sňatku (společenský svazek). Jen částečně se prý Jane Austenové ve svém díle zajímá o citlivost, tedy o snahu nastolit rovnováhu mezi osobním štěstím a společenskou povinností. Osobní štěstí je pro většinu charakterů důležitější. Titulní postavy jsou často schopné vyvažovat mezi štěstím svým a druhých. Znovu například Elizabeth Bennetová dává najevo své city k Darcymu až po návštěvě Pemberley, kdy zjistí, že se její vyvolený o své panství a své služebnictvo stará velmi uspokojivě.⁷¹

Alena Dvořáková se k tvorbě Jane Austenové vrací ještě několikrát, většinou už jen opakuje, co již zmínila. Asi nejrozsáhlejší je její pojednání *Ztracená Austenová*, ve kterém své poznatky porovnává s ohlasy Radoslava Nenadála nebo Michala Sýkory. U prvního z nich s jeho myšlenkovými pochody souhlasí, do druhého recenzenta se vyloženě opírá. Dvořáková Sýkorovi vyčítá především zlehčování spisovatelčiny situace. Také upozorňuje na autorovu neznalost kontextu a celé záležitosti. Sýkora se vůči kritice vyjádřil ihned po jejím vydání. Následoval opět článek Dvořákové s vysvětlením a nejednoznačnou myšlenkou. Ve svých novějších úvahách autorka často dochází k závěru, že Austenová nemůže být zapomenuta, protože je její literární poselství stále aktuální. Z obou zmiňovaných článků vyčteme mírné zklamání Dvořákové nad tím, že se společnost o romány sice zajímá, činí tak ovšem skrze film a divadlo.⁷²

Celá tvorba Austenové totiž fascinuje současný nejen literární svět natolik, že jsou romány, povídky a někdy jednotlivé postavy předlohou k dalšímu uměleckému počínu. Především příběh románu *Pýcha a předsudek* se čas od času dostane na jeviště nebo filmové plátno. Český film na motivy některého z děl ještě sice nevznikl, divadelní

⁷¹ DVOŘÁKOVÁ, Alena. Být mou matkou. *Tvar*. 2002, 13(16), s. 16–19.

⁷² DVOŘÁKOVÁ, Alena. Ztracená Austenová. *Souvislosti*. 2013, 43(1). Dostupné z <http://souvislosti.cz/clanek.php?id=1433>.

adaptace právě např. *Pýchy a předsudku* však už český divák vidět mohl. V krátkosti se zmíním alespoň o dvou představeních.

V divadle Viola byla v březnu 2014 uvedena hra *Zahrada Jane Austenové*, která vypovídá jak o životě anglické spisovatelky, tak i jejím díle. Představení má být směřováno primárně k divákům, kteří se s životopisem a romány alespoň trochu seznámili. Petr Andreas v kritice nazvané *Schizofrenie rozumu a citu* se ztvárněním není spokojený, ale celkem zajímavě přemítá o závěrech, které z něj vycházejí. Hra Lenky Lagronové prý v divákovi vyvolává schizofrenii, kdy při sledování hlavních dvou postav sester Cassandry a Jane není rozhodnuto, koho více obdivovat a koho nesnášet.⁷³

Zatím nejnovějším divadelním ztvárněním románu *Pýcha a předsudek* je jeho dramaturgie v Národním divadle pod vedením režiséra Daniela Špinara. Inscenace *Pýcha a předsudek* měla premiéru v roce 2016. Dramaturgové Ilona Smejkalová a Milan Šotek pracovali s překladem románu Evy Kondrysové. Do hlavních rolí byli obsazeni Magdaléna Borová a Pavel Batek. Sám režisér se nechal slyšet, že divadlo hledalo vhodnou látku k převedení na velké jeviště, podmínkou měl být větší počet ženských postav a zařazení původního textu do klasické literatury. Nejslavnější román Austenové byl dramaturgií nejprve zavržen jako dílo spadající do „červené knihovny“. Po přečtení prý ale Daniel Špinar zjistil, že „je to opravdu úžasný příběh, který je moderní, nadčasový, má neobyčejně plastické charaktery.“⁷⁴ Milan Šotek v úvaze *Osten Jane Austen*, která je zveřejněna mimo jiné v oficiálním programu ke hře, popisuje svou fascinaci názvy děl, jako jsou *Rozum a cit* nebo právě *Pýcha a předsudek*. Prý v něm evokují filozofická pojednání, jako např. *Umění a čas* Jana Patočky nebo *Bytí a nicota* Jeana Paula Sartera. Podle něj obsahují stejnou moudrost, avšak mají větší vtip. Tuto divadelní inscenaci je možné označit za poslední rozsáhlejší příspěvek do české recepce díla Jane Austenové. V následujících šesti kapitolách se budu podrobněji zabývat každým z jejích románů zvlášť.⁷⁵

⁷³ ANDREAS, Petr. Schizofrenie rozumu a citu. A2 [online]. 2014, (17) [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2014/17/schizofrenie-rozumu-a-citu>.

⁷⁴ ŠOTEK Milan: Osten Jane Austen. In: SMEJKALOVÁ, Ilona, Milan ŠOTEK, Jane AUSTEN a Daniel ŠPINAR. (Jane Austenová). *Pýcha a předsudek*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Praha: Národní divadlo, 2016. Dostupné z: <https://adoc.tips/jane-austenova-pycha-a-pedsudek.html>.

⁷⁵ Tamtéž.

6 Rozum a cit

V podstatě všechny romány Jane Austenové do určité míry mohou odkazovat k životu autorky nebo alespoň k prostředí, ve kterém žila. Román *Rozum a cit* není výjimkou. Austenová se bezpochyby nechala inspirovat přinejmenším vztahem se svou sestrou Cassandrou. Jejich sesterství se zjevně promítlo do ústřední dvojice sester Elinor a Marianny. Jedná se o první vydaný román Austenové, který byl také prvním vydaným dílem autorky v českém prostředí. Z toho důvodu jej řadím jako první ve své práci.

6.1 Vznik

Román *Rozum a cit*, který se v originále jmenuje *Sense and Sensibility*, byl prvním zveřejněným dílem Jane Austenové. Autorka ho původně začala psát formou dopisů v roce 1795. Tehdy se jmenoval *Elinor a Marianne*. Stejný název neslo první české vydání z roku 1932. Jméno knihy odkazovalo na dvě hlavní postavy příběhu, sestry Dashwoodovy. Po přepracování díla v letech 1797 a 1798 byl změněn i název na současný *Rozum a cit*. Příběh, který dnes známe, dílo získalo po roce 1809, kdy Jane Austenová provedla další změny a připravila jej k vydání v roce 1811⁷⁶. Učinila tak pod pseudonymem „A Lady“ („Dáma“). Pravou autorčinu totožnost znala pouze její rodina.⁷⁷

6.2 Děj

V díle sledujeme dvě sestry Dashwoodovy, Elinor a Marianu, které po smrti svého otce žijí v chudých poměrech s matkou a mladší sestrou. Rodinné dědictví přechází na nevlastního bratra Johna, kterého jeho manželka Fanny přesvědčí, aby Dashwoodovým omezil příjmy. Matka s dcerami začíná žít zcela odlišný život, než znala doposud. Ještě před odjezdem do nového domu se Dashwoodovy seznamují s Fanniným bratrem Edwardem Ferrarsem. Elinor si ho velice oblíbí, její náklonnost je ale zmařena odjezdem rodiny z panství.

V novém domově se Elinor a Mariana potkávají s panem Middletonem, jeho manželkou, paní Jenningsovou a plukovníkem Brandonem. Ten je sice starší než obě sestry, o Marianu však začne projevovat zájem. Ona ho odmítne, protože nenaplnuje její

⁷⁶ Michal Sýkora v esejí *První dáma anglického románu* uvádí, že román Austenová vydala vlastním nákladem. Původně se prý prodalo 750 výtisků a autorka tak vydělala 140 liber.

⁷⁷ AUSTEN, Jane. *Moudrost a vtip Jane Austenové*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2014, s. 12.

romantické představy. Mezitím se Mariana seznamuje s panem Willoughbym, do kterého se ihned zamiluje. Na návštěvu přijíždí Edward Ferrars, který se chová k Elinor odměřeně. Mariana city své sestry nechápe a snaží se jí pomoci. Sestry poznávají Lucy Steelovou, která jim poví o svém zasnoubení s Edwardem. Elinor je zklamaná.

Willoughby je nucen odjet do Londýna. Marianu jeho chladné rozloučení rozruší, a proto chce navštívit Londýn také. Na plesovou sezónu odjíždí, ale Willoughby se stále chová odmítavě. Mariana dostane dopis, kde Willoughby jejich vztah zcela popře. Elinor podporuje svou sestru a když v Londýně potkává plukovníka Brandona zjistí, že Willoughby kdysi svedl jeho chráněnkou.

O zasnoubení Lucy Steelové s Edwardem se dozvídá paní Ferrarsová, která proto svého syna vydědí. Mariana po návratu z Londýna onemocní. Stará se o ní Elinor a plukovník Brandon, který přiznává svou lásku k Marianě. Sestry zastihne zpráva, že se Willoughby výhodně oženil a Lucy Steelová si vzala pana Ferrarse. Elinor je z toho zklamaná, náladu jí zvedne až Marianino uzdravení. Na to přijíždí na návštěvu k Dashwoodovým Edward Ferrars, který rodině sděluje, že se s Lucy oženil jeho bratr, a ne on sám. Elinor od něj dostává nabídku k sňatku, kterou přijme. Za dva roky po těchto událostech si Mariana bere plukovníka Brandona.

6.3 Recepte díla

Podobně jako další romány Austenové je *Rozum a cit* založen na použití humoru a ironie, kterými autorka čtenáři představuje anglickou společnost přelomu 18. a 19. století. Možná pro jeho rané vydání a jakousi nezralost se však románem odborná kritika příliš nezabývá. Přitom se jí nabízí například porovnání s nedokončeným románem Austenové *Lady Susan*. Pro spisovatelčinu tvorbu výjimečná zápletka knihy mluví o počínání lady Susan, která hledá náhradního nápadníka pro svou dceru, aby jí mohla jejího stávajícího milého přebrat. V Dějinách anglické literatury od Evy Olivierusové je Susan přirovnána k Elinor Dashwoodové. Hrdinka *Rozumu a citu* je ovšem uznána za rozumnější. Děj románu označuje Olivierusová za depresivnější. Porovnává dílo s *Pýchou a předsudkem*, oproti kterému se jeví méně idylicky. Přičítá to na jedné straně rozumu Elinor, na straně druhé sentimentalitě Marianny. Čtenář má na základě četby poznat nejen dívky, ale i pravé

životní hodnoty, proto se závěrečné vyznění může zdát poněkud smutné. Radoslav Nenadál mluví v souvislosti s charaktery postav o „*tendenci vtělené do postav*“⁷⁸.

Michal Sýkora v eseji z roku 2000 příběh chválí a přemýšlí o „*náhlém ukončení některých dějových linek*“⁷⁹, kterým autorka originálně dodává ději spád. Některé motivy jsou prý velice jednoduché a čtenář by je mohl rychle zavrhnout, Austenová však zápletku rázem nečekaně otočí a z nejbanálnější dějové linky se stává ta čtenářsky nejzajímavější. Takovými zápletkami jsou jak svatba Lucy s panem Ferrarsem, kdy nevíme, zda se jedná o Edwarda nebo jeho bratra, tak i podivný a často zapomínaný milostný trojúhelník mezi plukovníkem Brandonem, Mariannou a Elinor. Vlastně si do poslední chvíle nemůžeme být zcela jisti, kterou ze sester plukovník miluje víc.

Téměř všichni recenzenti objevují v osudu sester Dashwoodových paralelu k vztahu sester Austenových. Pokud se má Elinor podobat samotné spisovatelce, Mariana pak představuje Cassandru. I na tomto příkladu se potvrzuje domněnka uvedená v *Dějínách anglické literatury*, a sice, že většina charakterů a motivů z *Rozumu a citu* sloužila jako předloha pro pozdější romány.⁸⁰

⁷⁸ NENADÁL, Radoslav. Autorka rozumu a citu. Doslov. In: AUSTEN, Jane. *Rozum a cit*. Přeložila Eva Kondrysová. Praha: Academia, 1996. s. 285

⁷⁹ SÝKORA, Michal. První dáma anglického románu. *Literární noviny*. 2000, 11(52), s. 11.

⁸⁰ OLIVERIUSOVÁ, Eva. *Dějiny anglické literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 110.

7 Pýcha a předsudek

„Všeobecně panuje skálopevné přesvědčení, že svobodný muž, který má slušné jmění, se neobejde bez ženušky.“⁸¹

Bezpochyby nejčtenějším dílem z pera Jane Austenové je román *Pýcha a předsudek*. Také v českém prostředí je jejím nejvydávanějším románem. Jeho oblíbenost dokazuje nesčetně literárních i filmových děl, která se jím nechávají inspirovat. Hlavní postavy Elizabeth Bennetové a pana Darcyho a mimo jiné také vůbec první věta románu, uvedená pod nadpisem, se zapsaly do historie světové literatury. Co v románu hledá česká kritika a co příběh i jeho postavy činí tak vyhledávanými, se pokusím popsat v následující kapitole.

7.1 Vznik

Jane Austenová první verzi příběhu dnes známého jako *Pýcha a předsudek*, napsala mezi lety 1795 a 1797. Tehdy ji pojmenovala *First Impressions (První dojmy)*. Neměla ale úspěch u vydavatelů a dílo na čas odložila. Po vydání svého prvního románu v roce 1811 se k *Prvním dojům* vrátila. Přepracovala je a nazvala *Pride and Prejudice*, tedy *Pýcha a předsudek*. V roce 1813 knihu nechala vydat⁸². Učinila tak ale anonymně pouze s poznámkou „od autorky románu *Rozum a cit*“.⁸³

7.2 Děj

Děj románu *Pýcha a předsudek* vypráví o středostavovské rodině pana Benneta, který má pět dcer, ale žádného syna, který by mohl zdědit rodinný majetek. Paní Bennetová si vezme za své provdat co nejvýhodněji každou ze svých dcer. Do sousedství přijíždí dva mladí, urození a bohatí muži, pan Bingley a pan Darcy. Na plese se rodina s oběma muži seznámí. Paní Bennetová tedy začne dávat dohromady svou nejstarší dceru Jane s panem Bingleym a druhou nejstarší dceru Elizabeth s panem Darcym. Jane a Bingley se do sebe zamilují, ale možné manželství Bingleymu Darcy vymluví. I proto je vztah mezi Elizabeth a Darcym napjatý. Elizabeth si totiž od začátku o Darcym myslí, že je arogantní, pyšný a povrchní.

⁸¹ AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. 2. vyd. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Praha: Odeon, 1974, s. 7.

⁸² Michal Sýkora v eseji *První dáma anglického románu* uvádí, že Austenová román vydala formou prodeje autorských práv za 110 liber. Díky velkému úspěchu prvních dvou vydání prý vydavatel vydělal 450 liber. Spisovatelčin výtěžek byl proto čtvrtinový.

⁸³ AUSTEN, Jane. *Moudrost a vtip Jane Austenové*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2014, s. 12.

Elizabeth se mezitím seznamuje s důstojníkem Wickhamem, o kterém se dozvídá, že byl vychováván Darcyho otcem a s Darcym má nyní velmi špatné vztahy. Důstojník ji okouzlí a Elizabeth na něj stále myslí. Když později odjede na návštěvu za svou přítelkyní, potkává nečekaně pana Darcyho, který jí vyzná lásku. Ona ho však razantně odmítne. Po příjezdu domů je Elizabeth nucena řešit útěk z domu své mladší sestry Lydie. Je jí řečeno, že uprchla s důstojníkem Wickhamem. Elizabeth je zklamaná a celá rodina si neví rady, jak naložit se zkaženou pověstí. Skandálu pomůže zamezit Elizabethin strýc, a především pan Darcy, který donutí Wickhama, aby si Lydii vzal. Elizabeth se to dozvídá v dopise od své tety a uvědomuje si své city k Darcymu. Ten se omluví Bingleymu za rady ohledně vztahu s Jane Bennetovou. Bingley se s přítelem vrací na panství, kde se zasnoubí s Jane. Elizabeth se Darcymu omlouvá a svolí k jeho žádosti o ruku. Paní Bennetová je tak konečně spokojená, že se její dcery dobře a bohatě provdají.

7.3 Recepce díla

V českém prostředí na román *Pýcha a předsudek* samozřejmě reaguje většina recenzentů a kritiků Jane Austenové. Již František Chudoba, který svou studii navazuje na vydání *Emy* z roku 1934 a tedy k českému překladu *Pýchy a předsudku* nemá přístup, o něm píše. České i světové ohlasy se shodují; román je často označován za mistrovský⁸⁴. Stejně jako ostatní romány patří k románům rodinného života. Autorka v něm popisuje anglickou společnost konce 18. století, zaměřuje se zejména na venkovskou šlechtu. Hlavní myšlenkou díla je odmítnutí sňatků z rozumu a vztahů, které nejsou založené na lásce. Román lze označit za idylický i ironický zároveň. Zatímco idylicky autorka projevuje víru, že intelekt a láska mohou ničit rozdíly mezi lidmi různého společenského postavení, ironicky a na svou dobu realisticky se staví k hodnocení vztahů v rodině, touze po zisku a pokrytectví.

Spisovatelka se v příběhu opět nechává inspirovat svým vlastním životem, lidmi a událostmi, které znala nejlépe. Některé motivy a postavy se mohou podobat jejím dalším románům. Vztah mezi postavou Elizabeth a Jane Bennetovými lze stejně jako v případě Elinor a Marianne Dashwoodových přirovnat ke vztahu, který měla sama autorka se svou sestrou Cassandrou. Tentokrát měla Austenová odpovídat Elizabeth a Cassandra byla inspirací pro Jane. Michal Sýkora považuje Elizabeth Bennetovou za nejlepší hrdinku

⁸⁴ OLIVERIUSOVÁ, Eva. *Dějiny anglické literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 110

z pera Austenové. Za věrohodností ztvárnění může stát právě nápodoba spisovatelčiny vlastní povahy. František Chudoba smýšlí podobně. Ve své studii píše o autorčině zálibě ve smíchu, kterou má společnou právě s hlavní hrdinkou tohoto románu. Vidí v nich také podobně živého a hravého ducha, kterého v závěru knihy na Elizabeth obdivuje pan Darcy.

Kvalitu románu recenzenti připisují v naprosté většině právě charakteristice postav. Chudoba vidí kvalitnější popis povahy žen než povahy mužů: „...některé jsou posunuty do pozadí jako zjevy průvodní a podružné, ale i jejich hlavy se chvílemi zablesknou v soustředěném světle kritické situace tak jasně, že nám již nemohou zmizet z očí.“⁸⁵ Podobně vnímá charakteristiku postav Alena Dvořáková. Dokonce tvrdí, že žena není schopna napsat důvěryhodný a realitě odpovídající charakter muže.

Zajímavě se nad jednotlivými charaktery a jejich postavením v rámci společnosti zamýšlí František Chudoba. Upozorňuje, že se autorka nezajímá o nemajetné ani o vysokou šlechtu. Lady Catherine de Borough je pro něj výjimkou, která drží ochrannou ruku nad panem Collinsem. Kdyby Austenová psala více realisticky, například právě tento farář by na tom nebyl tak dobře⁸⁶. Nejpropracovanější je dle něj zřejmě Emma Woodhousová, prostor pro reakci ale dává hlavně Elizabeth Bennetové a také jejím rodičům, panu a paní Bennetovým. Titulní postavu *Pýchy a předsudku* přirovnává k Jane Austenové, která prý také „milovala své bližní“⁸⁷ a „ráda tančívávala na plesích“.⁸⁸

Za nejzábavnější, či nejkomičtější postavu celého díla je považován pana Collins. Radoslav Nenadál ji považuje za karikaturu otce Austenové.⁸⁹ Kritici si všímají průpovědek Collinse narážejících na velkolepost lady Catherine de Borough i jeho neohrabaného namlouvání Elizabeth. Tato krátká scéna se pak spolu s úvodním rozhovorem manželů Bennetových řadí k nejkvalitnějším. Chudobova studie opěvuje ironii obou rozhovorů. O úvodní sekvenci autor doslova píše toto: „co je ruchu v těch mrštných otázkách

⁸⁵ CHUDOBA, František. Jane Austenová. In: *Pod listnatým stromem*. Praha: nakladatelství Jana Leichtera, 1947, s. 273.

⁸⁶ Tamtéž, s. 267.

⁸⁷ Tamtéž, s. 261.

⁸⁸ Tamtéž, s. 261.

⁸⁹ NENADÁL, Radoslav. Autorka rozumu a citu. Doslov. In: AUSTEN, Jane. *Emma*. Přeložila Eva Kondrysová. Praha: Svoboda, 1982, s. 332

a vtíravých nápovědech, kterými zasypává matka dospělých a dospívajících dcer svého muže, aby v něm probudila zvědavost, již sama hoří...“⁹⁰

Postavě Fitzwilliama Darcyho se věnuje více pozornosti až v novějších recenzích díla. Jeho charakter se zřejmě proslavil díky filmovým a televizním adaptacím románu, ke kterým dílo vyloženě vybízí. Vypravěčem příběhu je totiž sama autorka a hlavním prostředkem pro výstavbu textu je dialog, tedy přímá řeč. Román je svým spádem a rychlostí podobný dramatu. Čtenář se chronologicky dozvídá o událostech, které posouvají děj. Autorka se vyhýbá popisným pasážím. To svádí literární teoretiky k zařazení Austenové k realistickým spisovatelům, i když tvořila v období preromantismu. Na základě toho se rovněž daří příběh realizovat na divadelních prknech či ve filmu.

⁹⁰ CHUDOBA, František. Jane Austenová. In: *Pod listnatým stromem*. Praha: nakladatelství Jana Leichtera, 1947, s. 272.

8 Mansfieldské panství

Během pročítání recenzí vztahujících se k tvorbě Jane Austenové, jsem postupně nabyla názoru, že román *Mansfieldské panství* je pravděpodobně nejkontroverznějším dílem autorky. V pořadí třetí vydaný román Austenové je založen na příběhu Fanny Priceové, která se příliš nepodobá ostatním hrdinkám z pera autorky. Tím i dalšími motivy se kniha vymyká ostatním.

8.1 Vznik

Román *Mansfieldské panství* nebo *Mansfieldský park* (originálně *Mansfield Park*) je pozoruhodný již svým vznikem. Jako jedno z mála děl Austenové bylo vydáno bez přechozích verzí a několikerého upravování. Spisovatelka román napsala mezi lety 1811 a 1813, aniž by jej přepracovávala stejně jako předchozí *Rozum a cit*, *Pýchu a předsudek* nebo následující *Emmu*. První vydání bylo uvedeno na trh anonymně opět s poznámkou o předchozích souvisejících románech 4. května 1814⁹¹. Skutečnost, že kniha byla půl roku od svého uvedení vyprodána, ukazuje na její popularitu. Dnes je v porovnání s jinými díly Austenové však opomíjená.⁹²

8.2 Děj

Hlavní hrdinku Fanny Priceovou v knize sledujeme od jejích deseti let. Pochází z chudých poměrů, a tak ji matka posílá na výchovu k bohatším příbuzným, rodině Bertramových na Mansfieldské panství. Fanny nemá v rodině mezi dvěma bratřenci a dvěma sestřenicemi dobré postavení, jediného přítele najde v bratřenci Edmundovi, do kterého se postupně zamiluje.

Po několika letech, když Fanny, Edmund, Tom, Julie a Marie dospívají, sir Thomas Bertram odjíždí na dva roky do Antiguy. Ve stejné chvíli na panství přijíždí sourozenci Henry a Mary Crawfordovi. Edmund se do Mary zamiluje a Fanny je nešťastná, protože vidí, jak jsou oba rozdílní. Henry se začne dvořit oběma Fanniným sestřenicím. Marie je však již zasnoubená. Skupina mladých lidí se rozhodne v nepřítomnosti přísného otce zahrát hru Přísahy milenců. Fanny si všimne, že Henry otevřeně flirtuje s Marií. Na panství

⁹¹ Michal Sýkora v eseji První dáma anglického románu uvádí, že byl román vydán ve vlastním nákladu Austenové. Bylo prý vytištěno 1 250 kusů, které byly rychle vyprodány. Autorka vydělala nejvíce za svou kariéru, 310 liber.

⁹² AUSTEN, Jane. *Moudrost a vtip Jane Austenové*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2014, s. 12.

se právě vrací sir Bertram a donutí Marii, aby si vzala majetného pana Rushwortha, se kterým je zasnoubená, i když ho nemiluje.

Henry, který si na Marii myslel, se začne zajímat o Fanny. Postupem času si uvědomuje, že ji miluje a nabídne jí tedy sňatek. Fanny odmítá, protože ví, jak se v minulosti nevybíravě choval. Manžele Bertramovi její chování pochopí jako nevděk za výchovu a dají Fanny na výběr, buďto se vrátí domů nebo přistoupí na sňatek s Henrym. Fanny se rozhodne odjet zpět domů. Henry ji přijede navštívit. Snaží se být galantní, Fanny ale stále miluje Edmunda. Po Henryho odjezdu se Fanny dozvídá o jeho poměru s Marií, která se rozvedla s manželem. Bratranec Tom je nakažen smrtelnou nemocí a Julie utekla z domu s jedním rodinným přítelem. Bertramovi jsou nešťastní a poprosí proto Fanny o návrat na Mansfieldské panství. Ta to přijme a začne se starat o Toma.

Mary Crawfordová přemýšlí, jak očistit bratrovo jméno i jak po Tomově smrti může Edmund zdědit rodinný majetek. Edmund je zklamaný, když si uvědomí, jaká Mary je. Pochopí, že miluje Fanny a požádá ji o ruku. Fanny přijímá.

8.3 Recepce díla

Mansfieldské panství se liší od ostatních děl svou vlastně bezproblémovou genezí a také tématem. Hlavní zápletka se opět točí kolem milostných vztahů, spisovatelka ovšem tentokrát nazírá na téma z trochu jiné perspektivy. V jedné z upoutávek na knihu z roku 1997 je příběh popsán jako vyprávění o osmi mladých nezadaných lidech, čtyřech gentlemanech a čtyřech půvabných slečnách, ve kterém Austenová rozvíjí nejen pro svou tvorbu neobvyklé motivy jako otroctví nebo vzdělání, ale i například rozvod manželství. V dějinách anglické literatury se dočteme, že je to „*nejsložitější a nejméně dramatický román*“.⁹³ Příběh a hlavní postava jsou většinou přirovnávány k pohádce O Popelce. Jejimi charakteristickými motivy jsou chudoba a odjezd k bohatým příbuzným, jinými slovy poznání velkého světa. Fanny Priceová stojí podobně jako Popelka stranou, Sýkora ji doslova považuje za „*upozaděnou*“⁹⁴. Podobnost s ostatními hrdinkami románů Austenové vidí spíš v Mary Crawfordové, která je prý typem Elizabeth Bennetové, v příběhu je Fannyinou soupeřkou. Nakonec autorka i čtenář docházejí k šťastnému leč neuvěřitelnému

⁹³ OLIVERIUSOVÁ, Eva. *Dějiny anglické literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 110.

⁹⁴ SÝKORA, Michal. První dáma anglického románu. *Literární noviny*. 2000, 11(52), s. 11.

konci, kdy Fanny zkrásní a dobře se provdává. Vedle hlavní dějové linky si Sýkora všímá motivu milostných her, tomu se dostává prostoru až v dalším románu *Emma*.⁹⁵

Při rozboru příběhu *Mansfieldského panství* se můžeme zamyslet nad tím, jakou pozornost věnuje Austenová jednotlivým vrstvám společnosti Anglie na sklonku 18. století. Dle Chudoby se zajímá o bohaté rodiny střední a vysoké vrstvy. Postavy charakterizuje jako „getlemen“ a „ladies“.⁹⁶ Když se spisovatelka rozhodne psát příběh chudé Fanny, je stejně donucena dívku přesunout do bohatého zázemí. Chudoba poukazuje na závěr románu, kdy je konečně postava přítomná zpět ve společnosti své chudé rodiny, vlastnosti ale přejímá od panstva Mansfieldu. Problém zůstává, za šťastný konec Austenová považuje jednoznačně rodinné a ještě podstatnější finanční zázemí. Kritik tím neúplně vyjadřuje absenci soucitu autorky s nižší vrstvou společnosti.⁹⁷ Na druhou stranu si ale uvědomuje, že v románech, jakým je *Mansfieldské panství*, čtenář může najít soucit bohatých s chudými. Mluví o postavě Henryho Crawforda a několika pasážích v ději, kdy se setkává s rodinou Fanny. Chudoba toto téma otevírá stejně tak v souvislosti s ústřední dvojicí románu *Pýcha a předsudek*. V *Mansfieldském panství* můžeme ostatně jako u všech děl Austenové objevit velké množství satirických prvků a kritiky morálky společnosti. Recenze nejčastěji v této souvislosti zmiňují postavy Fanny, paní Norrisové a manželů Bertramových. Znovu se v nich odráží ironie a drobný humor autorky.

Pozoruhodná je kritika filmového ztvárnění knižní předlohy, kterou zveřejnila Alena Dvořáková ve svém článku *Být mou matkou*. Film *Mansfield Park* z roku 1999 totiž ztvárňuje postavu, která svými vlastnostmi knižní Fanny Priceové neodpovídá. Scénář se prý nadržuje předlohy ani v některých vážnějších tématech (např. otrokářství), které Austenová úmyslně ve svém románu upozadňuje. Filmová hlavní hrdinka se totiž „...v pozvolném spění ku svobodě identifikuje s otroky...“⁹⁸, čímž se pro diváka stává nejen sebevědomou bojovnicí za lidská práva a spravedlnost, ale později v rámci jiných motivů i feministkou. Tvůrcům snímku se tím povedlo otočit její charakter o 180 stupňů.⁹⁹

⁹⁵ SÝKORA, Michal. První dáma anglického románu. *Literární noviny*. 2000, 11(52), s. 11.

⁹⁶ CHUDOBA, František. Jane Austenová. In: *Pod listnatým stromem*. Praha: nakladatelství Jana Leichterera, 1947, s. 267.

⁹⁷ Tamtéž, s. 266.

⁹⁸ DVOŘÁKOVÁ, Alena. *Být mou matkou*. *Tvar*. 2002, 13(16), s. 16–19.

⁹⁹ Tamtéž, s. 16–19.

9 Emma

Příběh a hlavní postavu románu *Emma* shledávají čtenáři laické i odborné veřejnosti společně s filmovými a televizními diváky jako velmi zajímavé. Kniha je díky tomu hned po románu *Pýcha a předsudek* druhou nejčtenější. Emmě Woodhousové je podobná právě snad jen Elizabeth Bennetová. Autorka jí totiž v porovnání s dalšími hrdinkami dává největší prostor v příběhu. Skutečnost, že se čtenář seznamuje s příběhem zaměřeným převážně na jednu postavu, můžeme považovat za ono kouzlo velkého úspěchu díla.

9.1 Vznik

Román *Emma* vznikl od roku 1814, v době, kdy za sebou měla Jane Austenová už tři úspěšná vydání svých próz. Dokončené dílo vyšlo poprvé roku 1816¹⁰⁰. Autorka se ovšem nedožila jeho největší slávy, kterou dokazuje mimo četné adaptace také to, že v českém prostředí je druhým nejprekládanějším.¹⁰¹

9.2 Děj

Emma Woodhousová je bohatá, vzdělaná dívka, která žije s otcem v rodinném sídle spolu s úzkým kruhem přátel a sousedů. Od smrti matky je Emma závislá na své guvernance slečně Taylorové, která se však provdá a z rodiny odchází. Dalším přítelem Woodhousových je pan Knightley, jehož bratr si vzal Emminu sestru. Ten je ale k Emmě často kritický a příliš upřímný.

Emma se pro nedostatek vhodných přátel rozhodne najít nějakou dívku v sousedství, které by mohla být dobrou přítelkyní a morálním vzorem. Seznámí se s chudou a naivní Harriet Smithovou, která touží po ženichovi. Emma jí rozmluví vztah s panem Martinem, protože se jedná o nevhodného ženicha, i když Harriet miluje, a raději začne sama vybírat přiměřeného muže. Nakonec dospěje k názoru, že by se Harriet měla dát dohromady s panem Eltonem, jehož chování nasvědčuje tomu, že se mu Harriet líbí.

¹⁰⁰ Michal Sýkora v eseji První dáma anglické literatury píše, že román měl být vydán v nakladatelství Johna Murraye, který vydával také romány spisovatelů Byrona a Scotta. Austenové měl za autorská práva vztahující se ke třem románům (k Emmě, Mansfieldskému panství a Rozumu a citu) nabídnout 450 liber. Spisovatelka ale byla nespokojená, a proto román vydala opět ve vlastním nákladu. Dílo prý sice vydělalo slušnou sumu peněz, částka ovšem musela být pokrytá i neúspěšné druhé vydání Mansfieldského panství. Román tak Austenové vynesl jen 72 liber.

¹⁰¹ AUSTEN, Jane. *Moudrost a vtip Jane Austenové*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2014, s. 12.

Harriet Emmě naprosto důvěřuje a do pana Eltona se postupně zamiluje. Obě dívky jsou překvapeny, když pan Elton vyzná lásku Emmě. Ta jej odmítne. Pan Elton odjíždí a po návratu představuje sousedům novopečenou paní Eltonovou, se kterou se seznámil v lázních.

Do sousedství přijíždí nevlastní syn Emminy bývalé guvernanky Frank Churchil. Emma nejprve myslí, že ho dohodí Harriet, později si ale začne uvědomovat, že se jí samotné líbí. Plán se opět nezdaří, protože dívky zjišťují, že je Frank tajně zasnouben s Jane Fairfaxovou, Emminou sousedkou. Harriet ale zjištění nepřekvapuje a Emmě prozradí, že je zamilovaná do pana Knightleyho. Emma si uvědomuje, že žárlí a že je do pana Knightleyho celou dobu zamilovaná. On odjíždí za svým bratrem a Emma si přeje, aby ji co nejdříve požádal o ruku. Harriet shodou okolností potkává pana Martina, který se jí tolik líbil. Zjišťuje, že o ni má stále zájem a zasnoubí se s ním. Pan Knightley se vrací domů a vyznává Emmě lásku.

9.3 Receptce díla

Technicky nejdokonalejší román Austenové *Emma* se stal velmi vyhledávaným mimo jiné také pro to, že je většina pozornosti soustředěna na titulní postavu. Často je kniha označována za nejpropracovanější z děl Jane Austenové. Oblíbenost *Emmy* dokládá například Radoslav Nenadál faktem, že se jednalo o oblíbený román Karla Marxe. Prý v knize objevil předzvěst rozpadu buržoazní společnosti, zaujaly ho i charaktery postav. Otázkou zůstává, odkud při své práci Nenadál čerpal. O oblíbenosti románu svědčí rovněž několikanásobná filmová zpracování.

Nenadál vedle poznámky o Marxovi přirovnává Emmu k operám Wolfganga Amadea Mozarta, zejména k Figarově svatbě a také k Takové jsou všechny. V operách i románu vidí „syntézu hřejivého úsměvu a jemné ironie“¹⁰². Asi o dvacet let později stejné dílo charakterizuje Michal Sýkora jako erotickou komedii. Austenová prý „ukázala lidskou sexualitu jako hru“¹⁰³. Román a jeho autorku pak na základě citace Edmunda Wilsona porovnává s Hamletem od Williama Shakespeara. S oběma díly je spojeno velké množství interpretací. Ve svých úvahách Sýkora přes motiv morality a autority pana Knightleyho směřuje až k tvrzení, že pro Emmu je Knightley jakýmsi náhradním otcem a v tom případě

¹⁰² NENADÁL, Radoslav. Autorka rozumu a citu. Doslov. In: AUSTEN, Jane. *Emma*. Přeložila Eva Kondrysová. Praha: Svoboda, 1982, s. 334.

¹⁰³ SÝKORA, Michal. První dáma anglického románu. *Literární noviny*. 2000, 11(52), s. 10.

je možné jejich vztah interpretovat na základě Freudova Elektřina komplexu. Snaží se tím poukázat na různé možnosti výkladu, které román nabízí. Možná je to ale přeci jen vzdálené od smyslu, který chtěla Austenová svému dílu vetknout.

Hlavní hrdinku a její chování se pokouší analyzovat celá řada dalších literárních teoretiků. Většinou docházejí k závěru, že Emma působí jako zhýčkaná dívka s jemným ironickým zabarvením. Takto o ní mluví alespoň František Chudoba. Ve spojení s ní si ještě všimá postavy paní Eltonové, o které sama Emma v románu prohlásí, že je to „*Nesnesitelná ženská!*“¹⁰⁴ Velice se mu líbí monolog, který po této narážce v knize následuje. Správně píše, že „*tak prudkých výbuchů není v románech Austenové mnoho, ale právě podle jeho živelnosti můžeme odhadnout, čím byl Emě kastovní řád, pod jehož křídly vyrostla.*“¹⁰⁵ Naráží tím na autorčinu monotematicnost, co se týče výběru postav a jejich názoru na morálku. Stejný vzorec jednání má mít mimo jiné například sir Elliot z *Anny Elliotové* nebo pan Darcy a dokonce Elizabeth Bennetová z *Pýchy a předsudku*. S tím souvisí také Chudobovo vymezení postavení pana Knightleyho. Ve studii ho charakterizuje jako morální autoritu, od které Emma později přejímá styl chování, má být hrdinčiným opakem.

Charakter Emmy Woodhousové je podobný charakteru Catherine Morlandové z *Northangerského opatství* a několikrát zmiňované Elizabeth Bennetové. Spojení Emmy a Lizzy není neobvyklé, napříč recenzemi se tyto dvě postavy stále proplétají. Jedním ze společných motivů je skutečnost, že se pohybují ve světě, kterému vlastně tolik nerozumí, a jejich autorka je nechává jednat, aby provedla čtenáře všemi nedorozuměními a chybami, které postupně udělají. František Chudoba právě to na obou příbězích obdivuje. Podobnou dezorientaci v situaci sleduje ještě u postavy paní Norrisové z *Mansfieldského panství*. Nejvíc rozdílná pak od Emmy má být Anna Elliotová, hlavní hrdinka stejnojmenného románu.

¹⁰⁴ CHUDOBA, František. Jane Austenová. In: *Pod listnatým stromem*. Praha: nakladatelství Jana Leichtera, 1947, s. 267.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 268.

10 Northangerské opatství

Román *Northangerské opatství* je v českém prostředí často zapomínaným dílem. Čtenáři ale může odhalit mnohé z literárního pozadí 18. století. Jane Austenová v něm paroduje gotické romány, které byly za jejího života velmi oblíbené a sama je údajně četla. Poprvé sice kniha vyšla až po autorčině smrti, přesto se jedná o propracovaný příběh, který je zajímavý z hlediska dobového a literárního kontextu. Zřejmě nejznámější citát z knihy, který zazní při rozhovoru mezi hlavní protagonistkou a jejím mužským protějškem, hodně vypoví o několikrát zmíněném ostrovtipu jeho autorky.

„... a zvláště to platí pro ženu: pokud se jí stane ten malér, že něco umí, měla by vynaložit všechn svůj důmysl, aby to na sobě nedala znát...“¹⁰⁶

10.1 Vznik

Jane Austenová začala s psaním zmiňovaného příběhu v roce 1798. Tehdy ho pod názvem *Susan* prodala vydavateli Richardu Crosbymu, který však dílo po jeho ohlášení nechal ležet ladem. Po dlouhém přemlouvání autorka roku 1816 svůj rukopis odkupuje nazpět. V posledním roce svého života se věnuje jeho přepracování. Přejmenuje hlavní hrdinku ze Susan na Catherine, napíše do knihy předmluvu a změní také celý název na *Northanger Abbey*. Do češtiny se tento titul nejčastěji překládá jako *Opatství Northanger*. Já jsem si prostřednictvím své četby zafixovala název *Northangerské opatství*, který budu nadále používat v této práci. Nakonec se dílo dočkalo vydání až rok po smrti Austenové v roce 1818¹⁰⁷, a to především díky iniciativě jejího bratra Henryho a sestry Cassandry (stejně tomu bylo i v případě posledního románu *Anna Elliotová*).¹⁰⁸

10.2 Děj

Hlavní hrdinka románu Catherine Morlandová pochází z velké venkovské rodiny, miluje knihy s hororovými a romantickými příběhy. Jednoho den se jí od známých dostane

¹⁰⁶ AUSTEN, Jane. *Opatství Northanger*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Praha: Vyšehrad, 1983, s. 97

¹⁰⁷ Michal Sýkora v eseji První dáma anglické literatury uvádí, že román vydaný společně s Annou Elliotovou byl vtištěn v nákladu 1 750 knih. Honorář byl až v roce 1819 vyplacen Cassandře Austenové, od vydavatele tehdy prý dostala 784 liber.

¹⁰⁸ AUSTEN, Jane. *Moudrost a vtip Jane Austenové*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2014, s. 12.

pozvání do lázeňského města Bath. Na plese, kde je uvedena do společnosti pozná Henryho Tilneye, do kterého se ihned zamiluje.

Ve městě se Catherine přátelí s Isabellou Thorpovou. Za oběma dívkami přijedou jejich bratři Jamese a John. Isabelle se do Jamese zamiluje a zasnoubí se spolu. John se proto více věnuje Catherine, ta však myslí na Henryho. Po čase se hlavní hrdinka seznámí s Henryho sestrou Eleanorou a jejich otcem generálem Tilneyem, který ji pozve na rodinné sídlo Northangerské opatství.

Ke společnosti přibývá generálův starší syn Frederick, který se začne dvořit Isabell. James se s dívkou rozchází. Catherine ji viní z vypočítavosti a přestává se s ní přátelit. Na panství se Catherine sblíží s oběma sourozenci Tilneyovými a podlehne četbě strašidelným románů. Generál Tilney se k dívce chová velmi přátelsky až do té chvíle, kdy se dozví o jejím původu. I když ji doposud považoval za vhodnou manželku pro Henryho, vykáže ji z panství pryč. Henry, který v tu chvíli není přítomen, se o jejím odjezdu dovídá později. Na otce je naštvaný a snaží se situaci zachránit, odjíždí tedy za Catherine a žádá jí o ruku. Po vysvětlení situace generál k sňatku svolí. Obměkčí ho také to, že si Eleanora našla bohatého ženicha.

10.3 Recepce díla

Domnívám se, že nejlépe *Northangerské opatství* vystihl autor článku, který vyšel v časopisu Zlatý máj v roce 1995. O knize píše toto: „*Je parodií gotických románů, a proto považovali tehdejší nakladatelé vydání za riskantní podnik, přestože román jiskří humorem a ironií a je napsán lahodným jazykem s vybroušenými dialogy, které kritika tak vysoko cenila.*“¹⁰⁹

Většina laických čtenářů román obvykle ani nezaregistruje. Odborná veřejnost si jej, jak zmiňuji v předchozím odstavci, velmi cení, protože navazuje na literaturu, kterou autorka sama dobře znala, a tak může o její době leccos napovědět. Román je parodií hororových a strašidelných příběhů, které v 18. století psaly spíš ženské autorky. V Dějinách anglické literatury Eva Olivierusová *Northangerské opatství* popisuje

¹⁰⁹ R. S.: Jane Austenová. *Zlatý máj*. 1995, 39(4), s. 24–25.

jako „výsměch falešné sentimentalitě a idealizování“¹¹⁰. Podle mnoha recenzí jde o přímou narážku na román Anne Radcliffové *Záhady Udolpha*.

Přestože román vyšel až rok po autorčině smrti v roce 1818, příběh je starší a rozhodně promyšlený. Je to jeden z prvních románů Austenové, na kterých je podle Chudoby nejvíce znát její odpor k sentimentalitě a romantice. „*Nemohla-li se smát revoluci a jejím hrozným otřesům, smála se aspoň jejím literárním ohlasům a doprovodům, strašidelným dějům a představám z románů Anny Radcliffové nebo Monka Lewise, neútočila na ně satirou, protože ironie a humor stačily na její úzký svět i na její cíl.*“¹¹¹

V čem se konkrétně Austenová střetuje do tehdejší románové tvorby? Podle Radoslava Nenadála a dalších tím, že Catherine v jedné pasáži knihy podezřívá majitele panství a fantazíruje. Méně odborné recenze si často ani nevšimají spojení románu s nějakým jiným dílem. Například Václav Vodák v článku z 28. října 1983 píše jen o jednoduchém příběhu, ve kterém autorka na rozdíl od jiných nemoralizuje. *Northangerské opatství* přirovnává k románu *Zámek* od Marie Edgeworthové.¹¹²

Catherine Morlandová je naivní čtenářka těchto tzv. gotických románů. Za života Jane Austenové je vyhledávaly přesně takové mladé dívky. Z jedné strany si prý Austenová z tématu utahuje a myšlení hlavní postavy se vysmívá. Na straně druhé ale Catherine chápe a podporuje ji na cestě k poznání pravdy. Hubičková ve své recenzi z roku 1983 popisuje hlavní hrdinku jako tu, které „*jsou koketérie a přetvářky milostných hrátek cizí, takže se chová přirozeně, bezelstně, uplatňujíc zákony zdravého rozumu, což jí však uvádí do nepředstavitelně mučivých situací.*“¹¹³ V okolním světě se prý nevyzná právě kvůli své zálibě v literatuře. Podle stejné recenze je román dobře napsaný, obsahuje napětí a vtíp. Je proto škoda, že si k němu čtenáři obvykle nenajdou cestu.

¹¹⁰ OLIVERIUSOVÁ, Eva. *Dějiny anglické literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 110.

¹¹¹ CHUDOBA, František. Jane Austenová. In: *Pod listnatým stromem*. Praha: nakladatelství Jana Leichterova, 1947, s. 276.

¹¹² VODÁK, Václav. Novinky Vyšehradu. *Lidová demokracie*. 1983, 39, s. 5.

¹¹³ HUBIČKOVÁ, L. Vydalo nakladatelství Vyšehrad. *Naše politika*. 1983, 13(23), s. 8.

11 Anna Elliotová

Poslední román Jane Austenové je českému čtenáři předkládán pod různými názvy. Nejčastěji nese označení *Anna Elliotová* (jméno hlavní hrdinky). V knihovnách ho ale najdeme rovněž pod názvem *Pýcha a přemlouvání*. V každém případě se jedná o dílo s nejméně temperamentní hrdinkou ze všech, které Austenová vytvořila. Na základě toho můžeme spekulovat, kam by spisovatelka se svou literaturou zašla, kdyby tak náhle nezemřela.

11.1 Vznik

Roku 1815 začíná Jane Austenová psát svůj poslední román *Persuasion* (*Přesvědčení*). Dokončuje jej v době, kdy si je vědoma své nemoci, které nakonec roku 1817 podlehne. O vydání románu stejně jako v případě *Northangerského* se postará její bratr Henry Austen roku 1818.¹¹⁴

11.2 Děj

Anna Elliotová je ve svých dvaceti sedmi letech smířena s tím, že se nikdy neprovdá. Její otec je donucen pronajmout své sídlo kvůli dluhům a odstěhovat se s dvěma neprovdanými dcerami do města Bath. Anna s rodinou nakonec neodjíždí, protože jede na návštěvu ke své sestře Mary a jejímu manželovi. Jednoho večera u nových známých Musgrovových se po letech setkává s kapitánem Wentworthem, jehož nabídku k sňatku před delším časem odmítla, i když ho milovala. Kapitán Wentworth je rozhodnutý si najít manželku, a tak ho setkání s bývalou láskou vyvede z míry. Musgroovy mají totiž dvě dcery, Louisu a Henriett. Zatímco Anna si postupně uvědomuje, že kapitána stále miluje, on je na ni rozzlobený a dvoří se sestrám Musgrovovým.

Wentworth dostává od přítele kapitána Benwicka pozvání k návštěvě. Na cestu se s ním vydávají také Mary s manželem, sestry Musgroovy a Anna, o kterou se po setkání v hostinci začne zajímat její bohatý bratranec pan Elliot. Ve dvoření ho podporuje i Annina rodina. Na jedné ze společných procházek se Louisa zraní a upadne do bezvědomí. Její rodiče odjíždí informovat Annu, Henriett a kapitán Wentworth, který se rychle s rodinou loučí a vyrazí za svým bratrem pryč. Později přiváží Maryin manžel dobré zprávy.

¹¹⁴ AUSTEN, Jane. *Moudrost a vtip Jane Austenové*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2014, s. 12.

Zatímco je Louisa převezena domů, Anna odjíždí do Bathu, kde se setkává s bratrancem, panem Elliotem. Ten se opět dívce dvoří. Ve chvíli, kdy jí přichází dopis od sestry Mary, kde oznamuje zasnoubení Louisy Musgrovové a kapitána Benwicka, přijíždí do Bathu kapitán Wentworth. Po několika jejich setkání začne pan Elliot žárlit. Anna se však dozvídá o tom, že pan Elliot odmítl pomoci jedné její přítelkyni s dluhy a nadobro ho odmítá. Kapitán Wentworth jí v dopise vyznává lásku a ona nakonec souhlasí se sňatkem.

11.3 Recepce díla

Jak ukazují recenze a kritiky díla napříč různými prameny, *Anna Elliotová* se vymyká jak ostatním románům, tak i ostatním hrdinkám Jane Austenové. „*Lyrická komedie, ze všech nejméně ironická a satirická*“¹¹⁵ se obvykle považuje svou odlišností za předěl ve spisovatelčině tvorbě. Oldřich Kosek ve své jinak povrchní recenzi píše, že knize prospělo její pozdější vydání. Autorka příběhem prý předběhla svou dobu a čtenáři konce 18. století by jej nemuseli docenit. Jane Austenová nám tímto počinem dokonce mohla naznačit, kam by se její knihy ubírali dál. Je dán menší důraz na společnost, pozornost se upírá spíše na psychologii hlavní postavy a dokreslení melancholické, ponuré a podle mnohých podzimní atmosféry románu. Uvedu alespoň jeden příklad za všechny, pochází z eseje Michala Sýkory: „...*jen ten nečekaný zájem o přírodu a úchvatné miniaturní popisy podzimní krajiny, to zahloubání se do vnitřního citového života hlavní hrdinky. Žádné dramatické zvraty, nýbrž ponoření se do ženského nitra...*“¹¹⁶

Co se týče struktury textu, Austenová skutečně věnuje líčení a popisu přírody, který v ranějších dílech někdy ani nenajdeme. Další její často používaný motiv dědictví a peněz je rovněž upozaděn, svůj význam však stále má. Z výše vyjmenovaného Sýkora usuzuje, že jde o „*skutečné dílo spisovatelské zralosti*“¹¹⁷, v závěru eseje jej přirovnává k divadelní hře *Višňový sad* od Antona Pavloviče Čechova. Je možno soudit, že se mu předchozí radostnější romány (*Emma*, *Pýcha a předsudek*) nelíbily tolik, jako právě posmutnělá *Anna Elliotová*. Dokazuje to i citát Virginie Woolfové, který je v jeho úvaze uveden.

¹¹⁵ NENADÁL, Radoslav. Lyrická komedie empírového salónu. Předmluva. In: AUSTEN, Jane. *Anna Elliotová*. Přeložila Eva Ruxová. Praha: Odeon, 1968. s. 14.

¹¹⁶ SÝKORA, Michal. První dáma anglického románu. *Literární noviny*. 2000, 11(52), s. 11.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 11.

Román je prý „důkazem toho, že Jane Austenová v životě milovala, ale také estetickým projevem toho, že už se to nebála říct.“¹¹⁸ Sýkora oceňuje právě jinakost příběhu, která se trochu ztrácí se šťastným koncem „ale stejně jako u Mansfieldského panství to není happy end šťastný a dokonalý, ulpívá na něm mnoho ze smutku románu.“¹¹⁹

V recepci postav tohoto románu se nejvíce pozornosti věnuje samozřejmě hlavní hrdince. Svou tichou a trpělivou povahou se Anna dle Františka Chudoby podobá Fanny Priceové z *Mansfieldského panství*, více než ona musí řešit své pocity, které je současně nutné tajit. Alena Dvořáková si překvapivě všímá i vedlejší postavy Thomase Hardyho. Je totiž jediným mužem z knih Jane Austenové, který se zamiluje do dívky s vyšším společenským postavením, než má sám. V románech stejná situace obvykle potkává ženy.

¹¹⁸ SÝKORA, Michal. První dáma anglického románu. *Literární noviny*. 2000, 11(52), s. 11.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 11.

12 Závěr

V diplomové práci jsem se zabývala recepcí díla Jane Austenové v českém prostředí. Hlavním předmětem mého zájmu byly překlady šesti dokončených románů spisovatelky a jejich přijetí českou odbornou veřejností. Částečně jsem se zabývala také jejich tuzemskými divadelními adaptacemi.

Na začátek je nutné zmínit, že českým čtenářům Jane Austenová dlouhou dobu unikala. Především obrozenecká činnost první poloviny 19. století měla za následek jen malý zájem o zahraniční literaturu. Dílo anglické autorky se k nám dostalo až v roce 1932 s prvním překladem románu *Rozum a cit*. Prvním odborným příspěvkem byla studie Františka Chudoby z roku 1934. Do 60. let 20. století byla autorce věnována minimální pozornost. Významně se o její zviditelnění na české scéně zasadil Radoslav Nenadál, který ve svých několika předmluvách a doslovecích popsal její život a dílo tak, jak jej známe i dnes. Rovněž od tohoto kritika pochází vžitá a nutno podotknout nesprávná charakteristika Austenové jako viktoriánské autorky, kterou později přejímá mnoho dalších recenzentů. Není to jediný omyl, se kterým jsem se v rámci zkoumání recepce jejího díla setkala. V současné době zná velká část české i světové veřejnosti původně románové příběhy z filmových adaptací. Literární odborníci řadí šest hlavních spisovatelčiných titulů ke klasické literatuře. Můžeme je najít v učebnicích českého jazyka i v seznamech povinné školní četby napříč českými školami. Naprostá většina českých ohlasů na dílo Austenové má svůj základ v anglické recepci, často vychází ze studií a článků vydaných ve Velké Británii. Obvykle se recenze odkazují na názory Charlotte Brontëové, Virginie Woolfové a dalších. Vnímání české veřejnosti ovlivňují také zahraniční filmy natočené na motivy spisovatelčina života a jejích knih. Můj zájem o tuto literaturu začal rovněž spolu se sledováním filmů. Když jsem se však dostala k četbě, ironie, humor a precizní charakteristika postav Austenové mě zaujaly natolik, že autorku považuji za svou nejoblíbenější. Také z tohoto důvodu jsem se rozhodla věnovat jí větší pozornost ve své diplomové práci.

Jak už jsem zmínila výše, v širší veřejnosti kolují nesprávné informace vztahující se nejen k životu Jane Austenové, ale i k její tvorbě. Jako nejzásadnější omyl chápu zařazení autorky do období romantismu. Děje se tak hlavně ve školním prostředí. V práci jsem dospěla k názoru, že toto téma je podstatné i pro české kritiky. Značnou část svých textů

stejnému tématu věnují František Chudoba i Radoslav Nenadál. Oba se shodují, že spisovatelčinu tvorbu je nanejvýš vhodné zařadit spíš do raného realismu. Dokazují to například absencí popisných pasáží přírody či velkou dávkou ironický promluv mezi románovými postavami. Zde je vhodné ještě vyvrátit domněnku, že tvorba Austenové spadá do tzv. „červené knihovny“. Tento názor je všeobecně rozšířený mezi českým laickým čtenářstvem, jak to dokazují jejich internetové recenze. Čas od času ho přebírá i některý odborník. Domnívám se, že tak lidé soudí kvůli převažujícímu počtu ženských postav a milostným zápletkám v díle. S tvorbou Jane Austenové jsou pak spojována slova, jako je nuda, ženské „tlachání“ apod. Česká kritika však i v tomto případě přichází s důležitým poznatkem – v románech Austenové často chybí to nejpodstatnější, co bychom u titulů z „červené knihovny“ chtěli objevit: podrobně vyložené vyznání lásky nebo zasnoubení. Někteří recenzenti hovoří dokonce o celkové absenci romantiky.

V práci jsem se sice zabývala dramatizací celého díla jen okrajově, ale další úvahy odborníků často se ubírají právě tímto směrem. Styl, jakým Austenová píše, její rozsáhlé využití přímé řeči a spád celého vyprávění nás může vést k myšlence, že se romány podobají spíš komediálnímu dramatu než klasické realistické próze. Například *Pýcha a předsudek* v některých svých kapitolách připomíná scénář, děj se posouvá rychle dopředu a zpomaluje ho snad jen pročitání smyšlené korespondence hlavní hrdinky. Sama jsem všechny překlady, se kterými jsem se v rámci studia k diplomové práci musela seznámit, přečetla velmi rychle. Tím pádem by bylo jednodušší takové dílo převést na divadelní jeviště či filmové plátno. V českém prostředí jsme se však s podobnými projekty v průběhu 20. století příliš nesetkávali. Divadelní adaptace románů jsou v současnosti řekněme na vzestupu. Určitě by bylo zajímavé se tomuto tématu věnovat v jiné odborné práci.

Na začátku práce jsem také položila otázku, zda je v českém literárním prostředí nějaký autor srovnatelný s Jane Austenovou. Zjistila jsem, že v umělecké sféře budeme v současnosti i malou podobnost hledat jen těžko. Ačkoliv Radoslav Nenadál mluví o spisovatelce v souvislosti s Boženou Němcovou a následně Karolinou Světlou, tuto myšlenku podrobněji nerozvádí. V prvním případě pouze hovoří o stejném snu obou autorek o „*jiném lepším životě a údělu ženy*“¹²⁰, ve druhém pak píše o vytváření „*podobně*

¹²⁰ NENADÁL, Radoslav. Autorka rozumu a citu. Doslov. In: AUSTEN, Jane. *Emma*. Přeložila Eva Kondrysová. Praha: Svoboda, 1982, s. 333.

*vášnivých hrdinek*¹²¹. O nikom dalším se Nenadál a jeho následovníci již nezmiňují. Uvažovat by mohli o autorech různých převyprávěných verzí románů, avšak v českém prostředí alespoň jedno významné jméno těžko najdou. Osobně bych zmínila snad jen autorku divadelní hry *Zahrada Jane Austenové*, o které se v práci zmiňují, Lenku Lagronovou. Nakolik je ve své tvorbě úspěšná, ale posoudit nedokážu.

Otázkou zůstává, zda je dílo Austenové natolik originální, že na něj nedokáže nikdo navázat, nebo je naopak špatné a navazovat na něj není třeba. Čeští literární odborníci by se shodli, předpokládám, na první možnosti. Domnívám se, že se mi v práci podařilo ukázat, že dílo Jane Austenové je stále aktuální a jedinečné a že by se mělo nacházet v knihovně každého čtenáře nehledě na pohlaví, věk nebo národnost. Českému čtenáři může poskytnout vhled do prostředí, které je sice vzdálené místem a časem, objevují se v něm však lidské vlastnosti blízké komukoliv v každé době kdekoliv na světě. Jane Austenová je pozoruhodná svou ironií a trefnou charakteristikou postav. Česká kritika ji považuje za skutečně první klasickou spisovatelku. I když nás kritička Alena Dvořáková může zmást svou připomínkou, že „*spisovatelky, ani ty největší, neuměly, neumí a nebudou umět napsat věrohodnou mužskou postavu.*“¹²² Na závěr této diplomové práce se nabízí odpovědět opačnou otázkou, která by mohla být rozvinuta příště: Uměli, umí a budou kdy umět muži-spisovatelé napsat věrohodnou ženskou postavu?

¹²¹ NENADÁL, Radoslav. Autorka rozumu a citu. Doslov. In: AUSTEN, Jane. *Emma*. Přeložila Eva Kondrysová. Praha: Svoboda, 1982, s. 333.

¹²² DVOŘÁKOVÁ, Alena. Být mou matkou. *Tvar*. 2002, 13(16), s. 17.

13 Seznam literatury a zdrojů

Primární literatura

AUSTEN, Jane. *Anna Elliotová*. Přeložila Eva RUXOVÁ. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1993. ISBN 80-7106-023-2.

AUSTEN, Jane. *Emma*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Praha: Svoboda, 1982.

AUSTEN, Jane. *Emma*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Praha: LEDA, 2009. ISBN 978-80-7335-323-0.

AUSTEN, Jane a Charlotte BRONTĚ. *Hledání štěstí: (rané a nevydané prózy)*. Přeložili Kristýna JULINOVÁ a SNĚTIVÝ, Josef Pepson. Řitka: ČAS, 2010. ISBN 978-80-87470-11-4.

AUSTEN, Jane. *Lady Susan*. Přeložil Tomáš TULINGER. Řitka: Daranus, 2009. ISBN 978-80-86983-72-1.

AUSTEN, Jane. *Láska a přátelství a jiné prózy*. Přeložil Tomáš TULINGER. Řitka: Daranus, 2009. ISBN 978-80-86983-80-6.

AUSTEN, Jane. *Mansfieldské panství*. 2. vyd. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Praha: Abonent ND, 2006. ISBN 80-7258-226-7.

AUSTEN, Jane. *Northangerské opatství*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Praha: Český spisovatel, 1994. Knihovna moderní ženy (Český spisovatel). ISBN 80-202-0489-x.

AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. 2. vyd. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Praha: Odeon, 1974.

AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Přeložila Kateřina HILSKÁ. Praha: Slovart, 2017. ISBN 978-80-7529-057-1.

AUSTEN, Jane. *Rozum a cit*. Přeložila Blanka CARRIÈRE. Praha: Dobrovský, 2017. Knihy Omega. ISBN 978-80-7390-120-2.

Sekundární literatura

AUSTEN, Jane. *Elinor a Marianna*. Přeložila Jiřina HORSKÁ. Praha: Tiskem a nákl. Ant. Reise, 1932.

AUSTEN, Jane. *Emma*. Přeložil Josef HRŮŠA. Praha: Družstevní práce, 1934. Živé knihy.

AUSTEN, Jane a ENRIGHT, Dominique. *Moudrost a vtip Jane Austenové*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Voznice: Leda, 2014. ISBN 978-80-7335-362-9.

AUSTEN, Jane. *Opatství Northanger*. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Praha: Vyšehrad, 1983.

CULLER, Jonathan D. *Krátký úvod do literární teorie*. Nové, rozš. vyd. Přeložil Jiří BAREŠ. Brno: Host, 2015. Teoretická knihovna. ISBN 978-80-7491-233-7.

DVOŘÁKOVÁ, Alena. Být mou matkou. *Tvar*. 2002, 13(16), s. 16-19.

ECO, Umberto. *Lector in fabula: role čtenáře, aneb, Interpretační kooperace v narativních textech*. Přeložil Zdeněk FRÝBORT. Praha: Academia, 2010. Možné světy. ISBN 978-80-200-1828-1.

ECO, Umberto. *Meze interpretace*. Přeložil Ladislav NAGY. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0740-9.

ECO, Umberto. *Otevřené dílo: forma a neurčenost v současných poetikách*. Přeložila Zora OBSTOVÁ. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1158-3.

ECO, Umberto. *Šest procházek literárními lesy: přednášky na Harvardově univerzitě*. Přeložila Bronislava GRÝGOVÁ. Olomouc: Votobia, 1997. Velká řada (Votobia). ISBN 80-7198-248-2.

(fc): Strategie lásky a peněz. *Lidová demokracie*. 5. 1. 1987, 43, s. 5.

FENCL, Jaroslav. Bystrá pozorovatelka. *Vlasta*. 1975, 29(33), s. 8.

(gf): Románová procházka milostným parkem. *Lidová demokracie*. 17. 1. 1990, 46, s. 5.

HRABÁK, Josef. *Čtení o románu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. Knižnice všeobecného vzdělání (Státní pedagogické nakladatelství). s. 163.

HUBIČKOVÁ, L. Vydalo nakladatelství Vyšehrad. *Naše politika*. 1983, 13(23), s. 8.

- CHUDOBA, František, CHUDOBA, Bohdan, ed. *Pod listnatým stromem*. 2., rozšíř.vyd. Praha: J. Laichter, 1947. Laichterův výběr nejlepších spisů poučných.
- iz: Tichá pohoda. *Nové knihy*. 1997, 37(26), s. 2.
- JACKO, Tomáš. *Autor a čtenář jako představy: koncepty autora a čtenáře v moderním a postmoderním myšlení*. Praha: Togga, 2014. Polemos. ISBN 978-80-7476-045-7.
- JAMES, Syrie. *Ztracené memoáry Jane Austenové*. Přeložila Jitka HERYNKOVÁ. Praha: Knižní klub, 2008. ISBN 978-80-242-2184-7.
- JELÍNKOVÁ, Ema. Jane Austenová a Marie Dobbsová. *Svět literatury*. 2000, 11(20), s. 182-184.
- KASTNEROVÁ, Věra. Základní zkušenost a tradiční hodnoty. *Rudé právo*. 21. 5. 1974, s. 5.
- KOSEK, Oldřich. Anna Elliotová. *Mladá fronta*. 1969, 25, s. 4.
- MALETZKE, Elsemarie. *Jane Austenová: životopis*. Přeložila Jana ZOUBKOVÁ. Jinočany: H & H, 2009. Profily (H & H). ISBN 978-80-7319-081-1.
- MILES, Robert: *Jane Austenová*. Přeložila Jana OGROCKÁ. Brno: CKD, 2009. ISBN 978-80-7325-188-8.
- NENADÁL, Radoslav. Autorka rozumu a citu. Doslov. In: AUSTEN, Jane. *Emma*. Přeložila Eva Kondrysová. Praha: Svoboda, 1982.
- NENADÁL, Radoslav. Lyrická komedie empírového salónu. Předmluva. In: AUSTEN, Jane. *Anna Elliotová*. Přeložila Eva Ruxová. Praha: Odeon, 1968. s. 14.
- NENADÁL, Radoslav. Umění ironické miniatury. Doslov. In: AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Přeložila Eva Kondrysová. Praha: Odeon, 1974.
- NENADÁL, Radoslav. Žena, peníze a vlastní pokoj. Doslov. In: AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Přeložila Eva Kondrysová. Praha: Odeon, 1967.
- NEWTON, Kenneth M. *Jak interpretovat text: kritický úvod do teorie a praxe literární interpretace*. Přeložil Milan ORÁLEK. Olomouc: Periplum, 2008. ISBN 978-80-86624-47-1.

OLIVERIUSOVÁ, Eva. *Dějiny anglické literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

PEPRNÍK, Michal. *Směry literární interpretace XX. století: (texty, komentáře)*. 2. upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0968-2.

R. S.: Jane Austenová. *Zlatý máj*. 1995, 39(4), s. 24-25.

SÝKORA, Michal. První dáma anglického románu. *Literární noviny*. 2000, 11(52), s. 10–11.

VODÁK, Václav. Novinky Vyšehradu. *Lidová demokracie*. 1983, 39, s. 5.

WORSLEY, Lucy. *Jane Austenová: biografie*. Přeložil Runka ŽALUDOVÁ. Praha: Slovart, 2018. ISBN 978-80-7529-559-0.

Elektronické zdroje

Jane Austen Biography. *The Biography.com website* [online]. London: A&E Television Networks, 2019, 2 April 2014 [cit. 2020-02-03].

Dostupné z: <https://www.biography.com/writer/jane-austen>.

Jane Austen Biography. *Chicago Public Library* [online]. Chicago: Chicago Public Library, 2020 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.chipublib.org/jane-austen-biography/>.

Jane Austen. *Československá bibliografická databáze* [online]. Praha: GROOP CZ, 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/autor-37-jane-austen?show=knihy>.

ANDREAS, Petr. Schizofrenie rozumu a citu. *A2* [online]. 2014, (17) [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2014/17/schizofrenie-rozumu-a-citu>.

DVOŘÁKOVÁ, Alena. Ztracená Austenová. *Souvislosti* [online]. 2013, 43(1). [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <http://souvislosti.cz/clanek.php?id=1433>.

HRBÁČEK, Josef. Recepce textu, jeho analýza a interpretace. *Naše řeč* [online]. 2005, 88(1), s. 1-8. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7813>.

SOUTHAM, Brian C. Jane Austen. *Encyclopædia Britannica* [online]. London: Encyclopædia Britannica, 2020, 12 December 2019 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Jane-Austen/Austens-novels-an-overview>.

ŠOTEK Milan: Osten Jane Austen. In: SMEJKALOVÁ, Ilona, ŠOTEK Milan, AUSTEN Jane a ŠPINAR Daniel. (Jane Austenová). *Pýcha a předsudek* [online]. Přeložila Eva KONDRYSOVÁ. Praha: Národní divadlo, 2016. ISBN 978-80-7258-596-0. [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://adoc.tips/jane-austenova-pycha-a-pedsudek.html>.

VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie*. [online] 2. rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. [cit. 2020-03-22].

Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/prirucky/obsah/VLAS/8.pdf>.

14 Příloha 1: Seznam českých vydání románů Jane Austenové

Vždy uvádím originální název a následně všechna česká vydání, která se svými názvy někdy liší. Romány jsou řazeny dle původního data zveřejnění.

Sense and Sensibility

- 1932 – Elinor a Marianna: (Sense and Sensibility), Praha: Antonín Reis, přeložila Jiřina Horská
- 1989 – Rozum a cit, Praha: Vyšehrad, přeložila Eva Kondrysová
- 1996 – Rozum a cit, Praha: Ikar, přeložila Eva Kondrysová
- 2000 – Rozum a cit, Praha: Academia, přeložila Eva Kondrysová
- 2006 – Rozum a cit, Praha: Academia, přeložila Eva Kondrysová
- 2008 – Rozum a cit, Voznice: Leda; Praha: Rozmluvy, přeložila Eva Kondrysová
- 2009 – Rozum a cit, Voznice: Leda; Praha: Rozmluvy, přeložila Eva Kondrysová
- 2011 – Rozum a cit, Praha: Ottovo nakladatelství, přeložila Eva Ruxová
- 2017 – Rozum a cit, Praha: Dobrovský s.r.o., přeložila B. Carrière
- 2018 – Rozum a cit, Praha: Slovart, přeložila Kateřina Hilská

Pride and Prejudice

- 1946 – Pýcha a předsudek = (Pride and prejudice), Praha: Škubal a spol., přeložil František Noska
- 1949 – Pýcha a předsudek: Román, Praha: Jan Laichter, přeložila Božena Šimková
- 1967 – Pýcha a předsudek, Praha: Odeon, přeložila Eva Kondrysová
- 1974 – Pýcha a předsudek, Praha: Odeon, přeložila Eva Kondrysová
- 1986 – Pýcha a předsudek, Praha: Vyšehrad, přeložila Eva Kondrysová
- 1994 – Pýcha a předsudek, Praha: Argo, přeložila Eva Kondrysová
- 1998 – Pýcha a předsudek, Praha: Academia, přeložila Eva Kondrysová
- 1998 – Pýcha a předsudek, Praha: Ikar, přeložila Eva Kondrysová
- 2003 – Pýcha a předsudek, Praha: Academia, přeložila Eva Kondrysová
- 2005 – Pýcha a předsudek, Praha: Levné knihy KMa, přeložila Eva Kondrysová
- 2006 – Pýcha a předsudek, Praha: Academia, přeložila Eva Kondrysová
- 2008 – Pýcha a předsudek, Voznice: Leda; Praha: Rozmluvy, přeložila Eva Kondrysová

- 2009 – Pýcha a předsudek, Voznice: Leda; Praha: Rozmluvy, přeložila Eva Kondrysová
- 2011 – Pýcha a předsudek, Praha: Ottovo nakladatelství, přeložila Eva Ruxová
- 2015 – Pýcha a předsudek, Praha: Dobrovský s.r.o., přeložila Carrière
- 2015 – Pýcha a předsudek, Voznice: Leda; Praha: Rozmluvy, přeložila Eva Kondrysová
- 2017 – Pýcha a předsudek, Praha: Slovart s.r.o., přeložila Kateřina Hilská

Mansfield Park

- 1997 – Mansfieldské panství, Praha: Odeon, přeložila Eva Kondrysová
- 2006 – Mansfieldské panství, Praha: Abonent ND, přeložila Eva Kondrysová
- 2008 – Mansfieldské panství, Voznice: Leda; Praha: Rozmluvy, přeložila Eva Kondrysová
- 2009 – Mansfieldské panství, Voznice: Leda; Praha: Rozmluvy, přeložila Eva Kondrysová
- 2017 – Mansfieldské panství, Voznice: Leda, přeložila Eva Kondrysová

Emma

- 1934 – Ema, Praha: Družstevní práce, přeložil Josef Hruša
- 1982 – Emma, Praha: Svoboda, přeložila Eva Kondrysová
- 2001 – Emma, Praha: Knižní klub: lkar, přeložila Eva Kondrysová
- 2004 – Emma, Praha: Academia, přeložila Eva Kondrysová
- 2007 – Emma, Řitka: Daranus, Praha: Rozmluvy, přeložila Eva Kondrysová
- 2008 – Emma, Voznice: Leda, Praha: Rozmluvy, přeložila Eva Kondrysová
- 2009 – Emma, Voznice: Leda, Praha: Rozmluvy, přeložila Eva Kondrysová
- 2011 – Emma, Praha: Ottovo nakladatelství, přeložila Eva Ruxová

Northanger Abbey

- 1983 – Opatství Northanger, Praha: Vyšehrad, přeložila Eva Kondrysová
- 1994 – Northangerské opatství, Praha: Český spisovatel, přeložila Eva Kondrysová
- 2005 – Opatství Northanger, Praha: Academia, přeložila Eva Kondrysová
- 2007 – Opatství Northanger, Řitka: Daranus, Praha: Rozmluvy, přeložila Eva Kondrysová

- 2008 – Opatství Northanger, Voznice: Leda, Praha: Rozmluvy, přeložila Eva Kondrysová
- 2009 – Opatství Northanger, Voznice: Leda, Praha: Rozmluvy, přeložila Eva Kondrysová
- 2011 – Opatství Northanger, Praha: Ottovo nakladatelství, přeložila Eva Ruxová

Persuasion

- 1968 – Anna Elliotová, Praha: Odeon, přeložila Eva Ruxová
- 1993 – Anna Elliotová, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, přeložila Eva Ruxová
- 2004 – Anna Elliotová, Praha: Academia, přeložila Eva Ruxová
- 2007 – Pýcha a přemlouvání, Praha: MozArt Publishing, přeložila Eva Kondrysová
- 2008 – Anna Elliotová, Praha: Ottovo nakladatelství, přeložila Eva Ruxová
- 2010 – Pýcha a přemlouvání, Voznice: Leda; Praha: Rozmluvy, přeložila Eva Kondrysová
- 2011 – Anna Elliotová, Praha: Ottovo nakladatelství, přeložila Eva Ruxová
- 2018 – Pýcha a přemlouvání, Voznice: Leda, přeložila Eva Kondrysová